

1.

Befejeztük és kiadtuk műveink ciklusát, melyben megpróbáltuk a Szellemtudomány módszertanának (metodológiájának) sokéves intenzív tanulmányozását annak szisztematikus leírásába átfordítani. Maga Rudolf Steiner egész élete folyamán foglalkozott ennek a módszertannak a kidolgozásával. Ez képezte az általa Antropozófiának nevezett tanítása fő magvát.

Be kell vallani, azt vártuk, hogy ez a munkánk bizonyos érdeklődést idéz elő az Antropozófia őszinte hívei körében. Ez a elvárásunk azon alapult, hogy az Antropozófia ügye most már hosszú idők óta egyre növekvő krízist él át a világban, és ezért ezeket az embereket érdekelni fogja, hogyha valaki egy szellemtudományon alapuló kiutat mutat ebből a krízisből. Az antropozófiai közeggel (úgy az Antropozófiai Társaságon belül, mint azon kívül is) való legkülönbébb kapcsolat eredményeképpen arra a mély meggyőződésre jutottunk, hogy ez a krízis abban gyökerezik, hogy az Antropozófiát mindenütt felszínesen, egyáltalán nem *szellemtudományosan* veszik. Kivételt ez alól csak a szakemberek képeznek, azok, akik az Antropozófia különböző alkalmazott területein dolgoznak: az orvostudományban, a pedagógiában stb. Ezeken a területeken az Antropozófiát módszertanilag is átgondolják, ugyanakkor ennek hatása az egész Antropozófia sorsára semmilyen módon sem mutatkozik meg. Az Antropozófia tudományos megértése nélkül előremozdítani azt, bevinni a kultúra és a civilizáció összes területére lehetetlen. Az pedig, ami képtelen előrehaladni, ahogy ismert, hátralép. Ez minden fejlődés törvénye.

Munkákkal reméltük felhívni a figyelmet arra, hogy mi az, ami képes az antropozófusok munkájának mélyebb értelmet adni, szervezetet adni, ezt a munkát teremtővé és olyanná képes tenni, ami a munkánkat megismerőt is fejlesztheti abban a törekvésében, hogy az alacsonyabb „énjétől” az individuális magasabb Énje felé haladjon. Ezek a várankozásaink azonban sajnos egészen a mostani időkig egyáltalán nem igazolódtak. Sőt, bizonyos értelemben egy paradox állapot is kialakult. Mindenütt azzal találkozunk, hogy a módszertan témájának jelentőségét szabadon, sőt kivételes jelentőségűnek ismerik el, de tovább, ritka kivétellel, ebből semmi sem következik.

Svájcban egy pár emberből álló kör még egy speciális módszertani szemináriumot is szervezett, ahol 12 éven át érdeklődő emberek számos csoportjában – nemcsak Svájcban, hanem más országokban is – antropozófiai módszertani tanfolyamot tarthattunk, összekötve egy speciális gyakorlati munkával, mely „A szabadság filozófiája” szövegére épült. A munka élénken folyt, senki sem unta, a résztvevők érdeklődése nem lanyhult, mégis amikor véget ért, abbéli reményeink, hogy valaki ezt a munkát, más csoportokat gyűjtve továbbviszi, nem igazolódtak be.

Mindazonáltal nem gondoljuk, hogy az általunk kidolgozott iniciatíva teljes fiaskót szenvedett. Hiszen itt nem egy valamilyen magánszemély valamiféle egzotikus keresgéléséről van szó, hanem annak megmutatásáról, hogy mi az, ami valójában az Antropozófia *fő* értéke, magva, amit a követőinek többsége különböző, egyáltalán nem alapos okok miatt látni sem akar. Hiszen éppen emiatt az antropozófiai munka régóta, nagyon régóta egy helyben topog. És ez egyetemes jelentőségű tragédia.

Ezt a problémát el kell kezdeni megoldani mindenáron. Ehhez pedig nem pusztán másként kell némely dologra tekinteni; a meglévő tudat *formáját* kell ehhez megváltoztatni, ami lényegében egy hatalmas feladat. Amikor üres, elvont elemzések helyett arra törekszünk, hogy megértsük a feladat rendkívül

sürgető, és újszerűségével, nagyságrendjével egyidejűleg megdöbbentő jellegét, akkor eközben nagyon kevés hasonló gondolkodású társunk marad. Ez a feladat sokakban egyszerűen süket falba ütközik. Másokat az absztrakt gondolkodás konzervatizmusa kötöz le, mely a reflexió és a materializmus évezredes iskolájában alakult ki. Végül még másokat elijeszt a feladat túl tudományos hangzása – ahogyan ők tartják.

De hát valójában mivel rendelkezünk? Egyrészt a goethei „gondold meg a *mit*, de még inkább a *hogyan!*” feltétlen elismerésével és elfogadásával, másrészt pedig a már nem kevesebb mint egy évszázada tartó lelkesedéssel az Antropozófiának csupán a „mit”-je iránt. Ezt a helyzetet pedig feltétlenül meg kell változtatni, ha az Antropozófia sikerét szeretnénk. A módszertan témája természetesen összetett, de ha a megismerésének útján valamit elértünk, és ha ezt törekszünk népszerűsíteni, akkor ebben az esetben az ilyen út sokak számára egyáltalán nem bizonyul bonyolultnak. Ahogy bármely tudományban is, az első lépések a nehezek. Ha pedig már megtették, akkor bárki képes azokat megismételni, hogy önmaga is haladhasson ezen az úton.

2.

Kezdjük népszerű bevezetésünket azzal, ami egyszerűen nyilvánvaló. Kérdezzük meg önmagunktól: mi a legfontosabb az ember lényében? Mi az, ami nélkül az ember nem lehet ember? Természetesen ez az a tudatforma, mely lehetővé teszi az ember számára, hogy tudjon önmagáról, vagyis amelyik az öntudat. Az öntudat tartalma egy komplex konglomerátum, mely gondolatok, érzések és akaratnyilvánítások viszonyaiból, összefonódásaiból, kölcsönhatásaiból áll. Mindebben a főszerepet a gondolkodás játssza, amely meghatározza a nappali, éber (még tárgyinak is nevezett) tudatunkat. Ezt tartjuk a legtöbbre, mivel bármely gyengülése, deformációja csökkenti emberi teljes értékiségünket. Mihelyt elalszunk, mintha nem is lennénk, pedig a tudatnak egy bizonyos formája eközben megmarad; ez megóvjá az alvást attól, hogy halálba forduljon. Igaz, még álmodunk is. De mennyire tehetetlenek vagyunk azokban öntudatos személyiségként!

Akaratunkból cselekvési impulzusok élednek, de csak akkor, ha tudatosítjuk azokat. Az ösztönös cselekedetek, mint például a kezünk ösztönös elhúzása egy forró tárgytól, az állatokra is jellemzőek.

Amikor érzések jelennek meg bennünk, ha a gondolkodásunk gyenge, akkor hajlamaink, szenvedélyeink, vágyaink játékszereivé válunk. A gondolkodás erejével természetesen a túlzásba is lehet esni. Akkor el nyomhatunk magunkban minden érzést, és száraz, lelketlen egoistává válhatunk. Ugyanakkor az egoizmus sem győzhető le, ha nem gondolkodunk el róla, ha nem ismerjük fel.

Gondolkodásunk kiterjed az egész, bennünket körbevevő külvilágra is. Kezdetben ezt a világot mint adottat ismerjük meg, aztán pedig az érzékszervi észlelésekre támaszkodva fogalmat alkotunk róla. És csak ezt követően, ezekből a fogalmakból, a világ *megismeréséből* kiindulva kezdjük azt megváltoztatni. A világ gondolatok nélküli megváltoztatására csak a részeg vagy a bolond törekszik. A világ megváltoztatásában részt vevő érzést mindig feltétlenül fel kell ismerni. Egy szóval, akárhogy is forgatjuk a kérdésünket, ebben is mindig első helyre kerül a gondolkodás.

Hegel a „A filozófiai tudományok enciklopédiája” c. művében ezt írja: „A lelket, mellyel az állatok is rendelkeznek, csak a gondolkodás teszi szellemmé”, vagyis, tesszük hozzá mi, az embert az teszi individualitássá. Rudolf Steiner „A szabadság filozófiája” 1. fejezetének végén ezt írja: „Távol áll tőlem, hogy csak az absztrakt ítéleten alapuló tetteket tartsam a legmagasabb értelemben *emberinek*. De mihelyt cselekedeteink a tisztán animális vágyak kielégítésének a területe fölé emelkednek, indítékainkat mindig gondolatok hatják át. Szeretet, részvét, hazafiság a cselekvés olyan hajtóerői, amelyeket nem lehet hideg értelmi fogalmakkal megfejtetni. Azt mondják: a szív, a lélek itt jogaiba lép. Kétségkívül, de a lélek és a

szív nem teremti meg az indítékot a cselekvésre. Előfeltételük az indíték, és azt felveszik magukba. Szívemben akkor támad részvét, ha tudatomba részvétet keltő személy képzeje jut. A szívhez vezető út a fejen halad keresztül. Ez alól a szeretet sem kivétel. Ha ez nem pusztán a nemi ösztön megnyilvánulása, akkor a szeretett lényről alkotott képzeateinken alapszik. És minél eszményibbek ezek a képzetek, annál boldogítóbb a szeretet. Itt is a gondolkodás az érzés szülője.”

3.

A régmúltbeliek azt mondták, hogy minden dolognak mértéke az ember. Úgy az anyagi, mint a szellemi világ dolgaira gondoltak. Vegyük most csupán az érzékszervekkel észlelhető dolgok világát, a bennünket körülvevő fizikai-anyagi világot. Ahogy már említettük, az ember Földre érkezve ezt adottnak találja. Amikor azonban elkezd rá hatni, akkor abban a világban még egy világ keletkezik, és ez mint adott, mint a civilizáció és kultúra világa, egybeolvad az emberrel.

Ez a második világ a mi tevékenységünk gyümölcse; a tevékenységünk pedig tudatos. Különböző kívánságok, szándékok jönnek létre bennünk, célokat állítunk magunk elé, és megvalósítjuk azokat. Tevékenységek készítése és indítékai születnek bennünk. Bármi is idézze ezeket elő (a belső világunk vagy a külvilág észlelései, a töprengéseink, homályos vonzódások), a lényeg bennük az, hogy okvetlenül gondolati formát öltenek, és csak akkor tesznek szert létezésre. A készítésnek okvetlenül tevékenység indítékává kell válnia. Még ha az érzés, a vágy erősebbé is válik a gondolatnál, az értelemnél, akkor is megjelenik az indíték. Az ember körülbelül a következőt mondja magának: értem, hogy a kigondolt nem észszerű, de nem tudom uralni magamat.

A tevékenység indítékai hajlamosak összekapcsolódni különféle egységekbe. Ettől növekszik, elmélyül a gondolati tartalmuk. Az ember a tapasztalatától, az érzésbelitől egyre inkább a tiszta gondolkodáshoz kezd emelkedni. Elkezd filozofálni általában a tevékenység értelméről, az élet értelméről stb. Így születnek a nagy, civilizációs, kultúrtörténelmi, általános emberi tevékenységindítékok. Ezekkel összhangban az ember kezdi meghatározni a másodlagos valóságot, a civilizáció és maga a történelmi folyamat általa történő megteremtésének egész jellegét.

A tevékenység indítékainak egész hierarchiájában – a legegyszerűbbtől a globálisig – egyfajta belső hajtószervezetükként jelenik meg a kérdés: mit tegyünk? És amikor ez többé-kevésbé világossá válik a meghatározott lehetőségek, meghatározott időtartamok keretein belül, akkor legfontosabbként felmerül a második kérdés: hogyan tegyük ezt? *Így születik a módszer problémája.*

Nemcsak a tevékenységhez van szükség módszerre, hanem a megismeréshez is. Ha világjelentőségű tárgyak és jelenségek „mije” érdekel bennünket, akkor azok megismerésében már nem különálló, szétszórt, egymásnak gyakran ellentmondó módszerek játszanak döntő szerepet, hanem mondjuk általános megismerési elvek, az, ami a világnézet alapjait képezi. Az antropológiában minden megismerés élére az evolucionizmust tesszük. Azt mondjuk mi, hogy a dolgokat megismerni a fejlődésben kell, és ha a fejlődést az érzéki és érzékfeletti összetevőiben vesszük, akkor megismerhetőnek bizonyul a dolgok lényege is, az, amit Kant általában nem megismerhetőnek tartott.

Minél összetettebb a megismerés tárgya, annál összetettebb a megismerés módszere is. Ez a helyzet az emberi tevékenységgel is. Ezért megismerési módszerek és tevékenységek sokasága jön létre. És felmerül a probléma, hogyan egyesítsük ezeket produktív módon. *Így születik meg a módszertan (metodológia), a tanítás arról, hogyan és mennyire egyesíthetők a módszereknek ezek vagy azok a csoportjai, milyen alapon, milyen elvekből kiindulva válhat lehetővé az ilyen egyesítés stb.* A jelenlegi korra megérett annak kérdése, nem lehet-e a megismerés és tevékenység összes módszerét egyetlen általános módszertanba

egyesíteni? És ennek kapcsán el kell mondani, hogy Rudolf Steiner egész tevékenysége *ilyen módszertan* kidolgozásában *kulminálódik*. Igen, az a probléma, mely a modern tudományt annyira nyugtalanítja, mégpedig az általános tudományos módszertanának létrehozása, amitől a későbbi tudományos és technikai fejlődés függ, már meg lett oldva. Az Antropozófiában már létezik. És az Antropozófiában eközben még meggyőzően be van bizonyítva, hogy a haladás bármely fajtája az emberiségnek csak akkor lehet hasznára, ha annak velejárója a morális haladás is. Vagyis az általános antropozófiai módszertannak etikai alapja van.

4.

Körülbelül a XX. század közepére eléggé tisztán felismerték, hogy a tudományos-technikai fejlődés egyre újabb részmodszereinek kidolgozása iránti további lelkesültség kezdi fékezni a tudományos-technikai fejlődést, és ezzel együtt az egész civilizáció fejlődését is. A tudomány a bonyolultabbá válással állandóan új és új alfejezetekre, elágazásokra differenciálódik. Az egyik ismeretterületen elért eredményeket egyre nehezebben használják más területeken.

Világossá vált, hogy a világon minden dolog a különböző közösségek, egységek része, eleme. És éppen ez a hovatartozásuk gyakran jobban megmagyarázza a lényegüket, mint önmagukban a részletek megismerése. Ez különösen nyilvánvalóvá válik az ember példáján. Abszolút minden, amiből áll, amit tesz, amit gondol, stb. mindent meghatározóként éppen magának az embernek a lenyomatát viseli. Ezért az emberben meglévő dolgokhoz hasonló dolgok keresése a természet más birodalmaiban, de még inkább a technikában, meglehetősen viszonylagos értékű. És mivel a materialisták számára ez egyáltalán nem így van, itt is látható, mennyire problémás egy általános módszertan megalkotása. Egy ilyen módszertan a civilizációnk alapvető világnézeti beállítottságának és paradigmáinak radikális változását követeli meg.

A módszertan materialista tudomány általi kidolgozása során már az első szakaszban is nyilvánvalóan metafizikai jellegű problémák léptek fel, például „rendszernek” nevezett, összetett objektumokban az ún. „szuperadditivitásnak”, vagyis annak a megjelenése, ami felül van a kutatott objektum részeinek egyszerű összegén.

Az emberiség előtt a fejlődésnek két iránya áll most. Mindkettőt az univerzalizmus jellemzi az emberiség további fejlődése útjainak és eszközeinek kiválasztásában. Az egyik ezek közül a materialista és anyagi globalizmus útja azzal az eszméjével, hogy az emberiség egész létét egyfajta mechanikus egységbe fordítsa, s ez az egység teljesen csak a természettudomány törvényeivel összhangban működne. Itt a szuperadditivitást csak egy magasabb rendű természeti törvényként fogják érteni.

A második úton az emberiség egyre nagyobb mértékben elsajátítja a többrétű, érzékiből és érzékfelettiből álló valóság megismerését. Itt az *individualitás* a megismerés határainak állandó, a metamorfizálódó *tudatformáknak* köszönhető tágítása révén fog globalizálódni.

Így eljutottunk általában a módszertan és részben az antropozófiai módszertan *kulcsjelentőségének* megértéséhez. Az emberiség egész sorsa attól függ, hogy a materialista vagy a szellemtudományos módszertant választja. Hiszen a civilizáció mindkét esetben tovább fogja építeni (vagy rombolni) magát, összhangban a gondolkodás elveinek és formáinak módszertanával, „organonjával”.

5.

Ahogy már elmondtuk, sokakat már maga a „módszertan” szó is megijeszt, a számukra túlzottnak tűnő tudományosságával. Ez a benyomás azonban mérskékelhető. Ha ezt a szót tisztán etimológiailag vizsgáljuk, akkor két szóból áll: módszer (metódus) és tan. Vagyis ez tanítás arról, hogyan használjuk általában a

különböző módszereket, amikor valamit megismerünk vagy valamit tenni készülünk. Itt hasznos, ha odafigyelünk arra is, hogy milyen meghatározást adnak az enciklopédiákban a módszertanról. Ott az áll, hogy ez az emberi „elméleti és gyakorlati tevékenység szervezési és kialakítási alapelveinek és módszereinek rendszere”. Ez már kissé bonyolultabban hangzik, azonban egy középfokú képzettséggel rendelkező ember számára is teljesen érthető.

A legfontosabb azonban az, hogy a gyakorlati életében minden ember, habár gyakran nem tudatosítva, de professzionális módszertani szakemberként, metodológusként viselkedik. És akár nagyobb, akár kisebb mértékben lehet az. Ha kisebb mértékben, akkor a magánélete, ahogy mondjuk, összevisszaságban zajlik, ami ilyen gyötrelmes módon kényszeríti, hogy észhez térjen. Ha nagyobb mértékben, akkor az ilyen típusú emberek kedvező benyomást tesznek ránk azáltal, ahogy az életfolyamatukat, a személyes, szociális és más kapcsolataikat képesek szervezni, hiszen ismerik és tudják használni annak alapelveit, ahogyan ezt tenni kell. Ezek közül az alapelvek közül az egyik egészen egyszerűen hangzik: ha szociális lény akarsz lenni, akkor ne csak önmagad számára élj, hagyjál lehetőséget a többi embernek is élni. Aki nem az élet metodológusa, az nem tudja ezt, és nem teszi ezt, és ettől a többiek számára valóságos istencsapássá válik.

Ha azt állítjuk, hogy minden civilizációnak megvan a saját módszertana, akkor ennek az állításnak az alapja az, hogy minden tagja úgy viselkedik, jól vagy rosszul, mint egy metodológus. Ez az ember elidegeníthetetlen minősége, értelmességnek, civilizáltságának stb. jele.

A régmúltban, valahol a földön pedig még a mai napig is, a módszertan mint isteni kinyilatkoztatás jeleníti meg magát. a kisebbség akarataként a többség feletti uralomra. Vagyis azt kapjuk, hogy annak ember általi felismerése, hogy az életben metodológusnak, vagyis nem pillanatnyi késztetések által vezéreltnek kell lennie, hanem valóban, komolyan tudnia kell, mit akar hosszú távon, az a szabad demokratikus társadalom, vagy minimumként a stabil állam felépítésének feltétele.

De ereszkedjünk le a legegyszerűbb dolgokhoz. Mivel az ember gondolkodó lény, így bármilyen tevékenységet gondolattal, képzzel követ; azokban, azokból pedig okvetlenül összeállnak az életszemlélet alapelvei. Az egyiknek kevés pénze van vagy gyűjti azt. Mindenben gazdaságos. Az egyik szereti a gyerekeket és önfeláldozóan gondoskodik róluk, a másik önmagát szereti mindennél jobban és ezért nincsen gyermeke. Tegyük fel a kérdést magunknak: ezek a magatartási típusok lehetnek-e teljes egészében ösztönösek? Vagy az embert minden alkalommal különálló, egymástól elszakadt gondolatok vezérlik? Vagy gondoljunk arra is, hogy senki sem él a puszta magányában. Minden cselekedetét kapcsolatba kell hoznia sok más ember szándékával. Vagyis itt mind a szándékok mind a cselekedetek „szervezési alapelveinek és módszereinek rendszeréről” van szó.

És mivel egész országok, különféle baráti közösségek és egyesülések magatartási jellege is ilyen, ezért elkerülhetetlenül szükségessé válik az egész emberiség életének egészében való megszervezése. És akkor teljesen nyilvánvalóvá válik, hogy *minden civilizációnak megvan a maga módszertana*. Ez *átfogja az emberiség földi létezésének összes tényezőjét, egyik vagy másik kultúrtörténelmi korszakban*. Ha változik a módszertan, a civilizáció is változik. *A módszertan pedig a tudatforma változásától függően változik*. Ha ez utóbbi az emberi faj normális evolúciójával összhangban változik, akkor a civilizációk is fejlődnek, ha nem, akkor degradálódnak. Civilizációnk számára a legnagyobb veszély, ha makacsul ragaszkodunk ahhoz, hogy a tudat csak tükröző (reflektáló) lehet.

6.

Egy szkeptikus bizonyára szívesen beillesztené vizsgálatunkba az élet bármely esetéhez alkalmazható kérdést: de mi volt előbb – a tyúk vagy a tojás? – Emlékezzünk arra, amiről már beszéltünk korábban,

hogy minden dolognak mértéke az ember. De ha megkérdezzük magunktól, hogy miért van ez így, és miért jó ez az embernek, akkor az ezekre a kérdésekre adott teljes válasz elvezet bennünket a világ és az ember evolúciójának távoli múltjába, egészen a kezdetéhez, ahogyan az Antropozófia ezt leírja. A válasz ebben az esetben hamar elkezd meghaladni az olyan megértés lehetőségeit, mely nincs előkészítve az Antropozófiával való alapos munkával. Vagyis oda jutunk, hogy a lényeg nem a kérdésben, hanem a kérdezőben rejlik.

Valahonnan mégis el kell kezdeni. És itt bebizonyosodik, hogy az ilyen megismerés akkor halad különösen sikeresen előre, ha valahogyan elkezdjük, törekszünk átgondolni egy bizonyos végéig, aztán visszatérünk és mindent előlről kezdünk. És akkor felfedezzük, hogy ezalatt az idő alatt valami történt velünk, és másodjára már egy magasabb szinten haladunk. A megismerés antropozófiai módszerének egyik törvénye ebben áll. Aki már többször is tett ilyen lépéseket, belső késztetéshez jut, hogy megszervezze a saját megismerési folyamatát. Ennek szükségességét kezdi tapasztalni. És akkor éretté vált az antropozófiai módszertan elsajátításához. És egy ilyen emberrel beszélgetést lehet folytatni a „minden dolgok mértékéről”. Meg lehet neki mutatni például az egyik gondolatot, melyet Rudolf Steiner „A szabadság filozófiája” c. könyvében mondott. A gondolat a következő: „Nem tagadható, hogy *mielőtt bármi mást megérthetnénk, a gondolkodást kell megértenünk*. Aki ezt tagadja, az nem veszi figyelembe, hogy mint ember a teremtésnek nem első, hanem utolsó láncszeme. Ezért, ha a világot fogalmak útján akarjuk megmagyarázni, nem indulhatunk ki létünknek időben első elemeiből, hanem abból, ami hozzánk legközelebb van, ami a legintimebben adott. ... A filozófus csak akkor érhet célhoz, ha az abszolút végsőt tekinti elsőnek. Ez az abszolút végső azonban, amelyhez a világfejlődés eljutott: a *gondolkodás*” (3. fejezet vége).

Ebből a különösen fundamentálisan megalapozott helyzetből kiindulva megérthető, hogy a kultúra és civilizáció bennünket körbevevő egész világa a világfejlődésnek szintén az utolsó láncszeme, és ez a világ az emberi gondolkodó tevékenység gyümölcse. A gondolkodó tevékenység itt elsődleges, a világ pedig másodlagos. *E világ minden dolgának mértéke a gondolkodó ember*. Ebből azonban mégsem következik, hogy a kultúra és a civilizáció világa semmiképpen sem határozza meg az embert. Meghatározza, de másodsorban, amikor már létre lett hozva, nem pedig azt megelőzően. A létrehozását pedig a gondolkodás típusa határozza meg; a gondolkodás viszont ennek vagy annak a módszernek a törvényei szerint történik. Ha pedig a gondolkodást a gyakorlati tevékenységgel együtt vesszük, akkor itt a módszertan is érvényesíti jogait. Egy ilyen egység jön létre. És amint ezt szétszakítjuk, egy bizonytalan helyzetben találjuk magunkat, s korunkban az emberiség épp ezt tapasztalja.

Ennek a helyzetnek az igaz voltát példák nagy számával erősíthetjük meg. Ha például megismertük az ősi zsidó nép tudatát, akkor ez lehetőséget ad arra, hogy valóban megértsük a jellegét az Ószövetség civilizációjának, melyben Jézus Krisztus megtestesült, ne pedig a modern képzeletünket extrapoláljuk rá. (Ennek különösen szörnyű formái vannak a bibliai témájú mozifilmekben). Ha megismertük az ősi görögök tudatformáját, akkor megértjük a hellenizmus civilizációjának jellegét, melyből a latin civilizáció, abból pedig a miénk, a materialista civilizáció származott. Ebben az esetben a múlt megismerése lehetővé teszi a jelenről való tartalmas és produktív elmélkedést. És azt is látjuk, hogy a módszertan hogyan kezdi teljesen természetesen átfogni az etnológia, a szociológia, a kulturológia, a történelem, a teológia területét. Igen, valójában az emberi tudás összes szféráját valamiféle szerves egésszé alakítjuk, olyan egésszé, amelyre szükségünk van, nem pedig csak teoretizálunk e témában. Ennek az egésznek a magva az emberismeret, benne pedig az ismeretelmélet.

7.

Az intellektualizmus korszakában az ember gondolkodása az, ami a leginkább lényegvesztett, ami minden realitást nélkülöz. Éppen annyi élet és valóság van benne, mint a tükörképben. A gondolkodás egyfajta tükör, melyben a külvilágnak és az ember belső világának összes tárgya és folyamata tükröződik, melyek számára érzékelésekben adottak.

Az a tény, hogy a gondolkodás eközben képes valahogy maga is mozogni, valahogy egyesíteni és szétválasztani a maga elemeit, a materialista természettudomány számára egy megfejthetetlen rejtély. Nem fogunk most mi sem ennek megfejtésével foglalkozni, habár az Antropozófia megadja ezt a megfejtest. Csak a számunkra legfontosabbat jegyezzük meg: ebben a tükörben az egész világ megismétlődik. E tükör gondolat-objektumainak saját mozgása révén pedig megjelennek (tükröződnek) benne azok a törvények is, melyek alapján minden létezik és mozog a világban.

Amikor Arisztotelész a tudat-tükör világát önléte és önmozgása szempontjából kutatta, akkor felfedezte azokat a törvényeket, melyek szerint ez végbemegy. Ezek összességét, rendszerét logikának nevezte (az elnevezés a „Logosz” szóból eredt). Ezek szerint a törvények szerint a gondolkodás mozgása dialektikusan megy végbe, az elemei szembenállásának és egységének köszönhetően. Érdekes, hogy a világ fejlődése is ugyanilyen módon megy végbe.

Van még egy gondolkodási mód: az empirikus. Mindaz, ami az észlelési szféránkba kerül – legyen az anyagi, lelki, szellemi – a saját ellenképét, a neki megfelelő ideákat kelti bennünk. Ha megváltoztatjuk az észlelési világot, például tudományos kísérleteket végzünk, akkor ezzel a gondolkodásban olyan folyamat idézhető elő, mely valami újnak, például a természet, az emberi szellem törvényeinek a felfedezéséhez vezet. Vagyis ennek a gondolkodásnak saját módszere van.

Mindkettőben – mind a filozófiában, mind a természettudományban – fokozatosan kidolgoznak bizonyos általános megismerési alapelveket, világ- és életszemléleti alapelveket. Az ember leírja az általános (a számára elérhető határokon) világképet, kialakítja a benne való viselkedés és tevékenység alapelveit. Ez számára Abszolútummá válik. Ezért például a materialista természetkutató sohasem jut el az érzékfeletti valóság elismeréséhez. A szellemi, vallásos ember sohasem relativizálja a moralitást, akármilyen tudományos tevékenységgel is foglalkozzon. Így születik meg a megismerés és az élet általános módszertana, még akkor is, ha csupán a reflektáló gondolkodás létezik, megszületik iránta a szükséglet. Ezt a módszertant az emberi tudat formája határozza meg. De az, amely most létezik, ahogyan ezeken a példákon láttuk, ellentétbe kerül az ember valós életével. Hiszen ha az absztrakt határán maradunk, akkor az emberiség életében a morál számára nincsen hely. Morál nélkül pedig az emberiség okvetlenül megöli magát. Akkor olyan természettel van dolgunk, amely a fejlődése során felszámolja magát. De a természettudomány ilyet nem ismer.

Ugyanakkor mégis meg lehet érteni a materializmus adeptusait abban, hogy makacsul ragaszkodnak alapelveikhez. Hiszen számukra tökéletesen világos, hogy ha azokat elutasítják, akkor az a civilizáció összes alapvető paradigmájának fundamentális váltását vonja maga után. És hogy ebben az esetben azt hogyan irányítsák, nem tudják. Nem tudják, hogy lehetséges egy olyan módszertan felépítése, melynek része az érzékfeletti valóság fogalma. Pedig az érzékfeletti valóság a mellkasukban kopogtat. Ez kifejeződik abban, hogy a materializmus fogalmait univerzálissá teszik. Az anyagot a szellem tulajdonságaival ruházzák fel, amikor végtelennek, öröknek, mindent átfogónak nyilvánítják azt.

Mindez örökké fennállhatna, de mi a „probléma”: már e realitás határain belül is, az emberben, ahogyan mondtuk, különféle tudatformák jelennek meg: álom nélküli alvás, álommal átszótt alvás, megvilágosodott tudat, stb. És ha figyelmesebben tanulmányozzuk a múltat, akkor olyan fejlődési szakaszok tárulnak fel, melyekben más tudatformák által előidézett civilizációk léteztek. És csak modern racionális szemszögből

tűnnek ezek a mienknél kevésbé tökéletesnek, függetlenül attól, hogy ez a mienk az emberiséget pokolba taszítja.

Gondolkodó kortársaink többsége mélyen aggódva keresi azokat a módokat, metódusokat, melyek segítségével ezt a „magasabb” civilizációt egyáltalán meg lehetne menteni a haláltól. Az Antropozófia ennek kapcsán ezt mondja: kezdjétek a keresést az ismeretelmélettel. És amikor antropozófusokról van szó, akkor nagyon nehéz azokat megérteni, akik a szűk egoizmus kereteit átlépve és magukat a világ szolgálatába állítva, a munkájukat valahogy másként szeretnék kezdeni, például úgy, hogy egyszerűen elmondják az embereknek, hogy létezik a reinkarnáció, vannak arimáni és más lények, stb. A kivételesen komoly mai korszakban az *egész* civilizáció életéről és haláláról van szó, arról, hogy teljes káoszba süllyed. És ez a veszély nem egyéni, privát értetlenségekből, tévedésekből fakad.

8.

Nem hibázunk, ha azt mondjuk, hogy az ismeretelmélet legalább 2-3 ezer éven át az ember és az emberiség fejlődésének gyökeres problémája. Ezoterikus értelemben az egész evolúciós ciklusunkra kiterjed, csak ez esetben más neveken fejeződik ki: mitológiának, beavatási tudománynak stb. hívják. Hiszen ha a világon, ahogy az Antropozófia tanítja, nincsen semmi más a tudatokon és a különböző tudatfajtákban, tudatformákban létező lényeken, s a köztük lévő viszonyokon kívül, akkor következtetésekként nincsen semmi a tudat keletkezésén, fejlődésén és határain kívül.

Az a fogalom azonban, hogy „ismeretelmélet”, sokakat még jobban megijeszt, mint a „módszertan” fogalma. Még a felsőfokú végzettséggel rendelkező emberek is félnek tőle, ha ez nem filozófiai végzettség, habár időnként nem hagyják ki a lehetőséget, hogy „felvágjanak” ezzel a szóval. Ez mindig megérezhető abból az enyhe feszültségből, melyet nem tud elrejtteni az, aki kiejti ezt a szót.

Mégis lehetséges-e, hogy ezzel a fogalommal valahogy egyszerűbben elboldoguljunk, és bevezessük szellemi életünk szokásai közé, filozófiai képzettség nélkül? Igaz, itt is enciklopédiákkal kell kezdeni. Azokban az áll, hogy az ismeretelmélet a megismerés természetét, lehetőségeit, az észlelendő valósághoz való viszonyát tanulmányozza, azt, hogy ezt a megismerést mennyire lehet igaznak tekinteni, vagyis olyannak, ami valóban ismeretet ad a dolgokról, ami megmagyarázza azok valódi helyzetét a világban. De ebben az esetben mivel foglalkozik leginkább Rudolf Steiner? – Éppen ezekkel a kérdésekkel. Csak ő az absztrakt tudományokkal szemben ezeket valóban *meg is válaszolja*, míg azok a tudományok csak spekulálnak róluk. De mégis miért esik így egybe az absztrakt tudományok érdeke az Antropozófia érdekeivel? Hát azért, mert ezek a kérdések fontosak az emberiség számára. (Emlékezzünk a közelmúltra, milyen jelentőséget játszott a képzésünkben és nevelésünkben az ún. „dialektikus materializmus gnoszeológiája”.) S ha ez így van, törekednünk kell e kérdések egyszerű megértésére.

Nem lesz téves, ha azt mondjuk, hogy az ismeretelmélet egyfajta beszélgetés és véleménycseré az emberek között azzal kapcsolatban, hogyan kell viszonyulni a gondolkodáshoz, melynek egyrészt azt köszönhetjük, hogy emberek vagyunk, másrészt viszont a gondolkodás annyira efemernek tűnik, mintha egyáltalán nem is létezne, habár Descartes azt mondta, hogy a gondolkodás őt meggyőzi arról, hogy individuumként létezik. De próbáljunk meg eligazodni ebben. Az egyik esetben az idézi elő bennünk a gondolatokat, hogy valamit észlelünk. Például látunk egy villamost. S akkor egy gondolat jön létre bennünk: ez egy villamos. A következő pillanatban látunk egy varjút, amelyik a villanyvezetéken ül, és a varjúról jön bennünk létre egy gondolat, a villamosról való pedig eltűnik. Kiderül, hogy az észleletek világa furcsa módon manipulál bennünket. És ettől a manipulációtól nincs hova menekülnünk. Kivéve, hogyha a gondolkodási tevékenységet kontroll alá helyezzük. És itt már egyfajta belső erőre van szükség, akaraterőre a gondolkodásban. Az akaratot pedig nem nevezhetjük nem létezőnek. Túl nyilvánvaló, hogy

kapcsolatban áll az anyagcserénkkel, a vérkeringéssel és íme még a gondolkodással is. És tessék, felvázoltuk a hidat annak elismeréséhez, hogy a gondolkodás – valós. Igaz, nem mindegyik az.

Az akarat, lényegében véve, közvetlenül szintén nem észlelhető, de amikor a gondolkodásban megjelenik, akkor ezt a gondolkodást kedvünk szerint tudjuk mozgatni. Tudunk egyszerűen elmélkedni, teljesen elvonatkoztatva a külvilág észleleteitől, csupán a gondolatok észleleteivel foglalkozva, ami kell ahhoz, hogy összekapcsoljuk ezeket. Az összekapcsolás pedig a logika törvényei alapján történik. Ezeket a törvényeket még Arisztotelész fedezte fel. Rudolf Steiner így beszél erről: „Az Arisztotelész által kifejlesztett gondolkodás, az emberi logika még ma is olyan tökéletes, hogy azt mondhatjuk: olyan magas fokot ért el, hogy azt a mai napig nem haladtuk meg.” (GA148, 1913. 10. 1.)

Az arisztotelészi mű grandiózussága abban áll, hogy felvázolta az emberi szellem azon törvényeit, amelyek mentén él és hat az intellektualizmus korában, amikor a fejlődésében először tett szert az individuális „énjére”, igaz, csak az alacsonyabb „énjére”. Ettől a logikától további felemelkedés nem származott, mivel az emberi tárgyi tudat formája nem emelkedett tovább. De most eljött az idő ilyen felemelkedés végrehajtására. És itt egy másik, egy magasabb ismeretelmélethez kell fellépni, melyet Rudolf Steiner fejlesztett ki. Ebben az értelemben ő korunk Arisztotelésze. És ahogy Arisztotelész logikája a materialista civilizáció sarokkövévé vált, úgy a Rudolf Steiner által adott tanítás a megismerésről és a tudatról annak a spirituális civilizációnak a sarokkövét képezi, mely a miénket váltja.

Arisztotelész logikáját a modern ember egyszerűen az öröklődés erejénél fogva megkapja. Függetlenül attól, hogy tanultak vagyunk vagy sem, irritál bennünket, ha valaki a jelenlétünkben kaotikusan, nem logikusan gondolkodik, ellentmond önmagának, és megcsodáljuk az olyan embert, akinek a gondolkodása rendezett, következetes. Még az ellentmondások iránti rejtett szeretet is jellemez bennünket. Született dialektikusok vagyunk. Ha valakivel mindenki gondolkodás nélkül egyetért, akkor ott unalmassá válik a helyzet (természetesen ha nem marxisták, és nem hatalmon lévő diktátorok vagyunk). Az életben az ellentéteket keressük, ezeket sokféleségnek nevezve. Ha ellentétbe ütközünk, igyekszünk kibékíteni azt, megfigyelve hogyan jön létre eközben valami új. Ez egészen a biológiáig folytatódik, amikor a női és férfi természet ellentéte a gyermekekben oldódik meg.

Vannak persze másfajta emberek is, akik minden antitézist „sátáninak” hívnak. Ők a nyugalmat szeretik. De mi ez a nyugalom? Igazi nyugalom, ahogy a költő mondta, „csak álomban van számunkra”. A nyugalmat az alacsonyabb fejlődés hosszú szenvedései, az alacsonyabb természetünkkel való küzdelem útján lehet elérni, Így tartja az igazi vallásosság.

Így beléptünk az ismeretelmélet területére, és megtudtuk sőt meg is értettük fő problémáit és feladatait. És most az ismeretelmélettel tovább tudunk menni.

9.

Tehát érthető, hogy a jelenlegi kultúrkorszak értelmében civilizált ember logikusan, absztrakt módon vagy empirikusan, természettudományosan gondolkodik. Ezek a tényezők határozzák meg a lényegét, melyet Énnek vagy öntudatos „énnek” nevezünk. Ő a természeti világot követő másodlagos világ teremője. Ő az, aki egységbe vezetve a gondolatok, érzések és akaratnyilvánítások világát, világ- és életnézetek teremője, feltárja úgy a világ létezésének, mint az ember világban való létezésének törvényeit. Így épül egy egységes tudásrendszer, amely egyesíti a világot és az embert. Amikor ehhez a rendszerhez még tapasztalati jelleg is hozzáadódik, akkor válik a civilizáció módszertanává. Ezt a módszertant az ember hozza létre, ezért ő a fő láncszeme, a fő összetevője, maga az ember pedig eközben, ismételjük meg, a tudat létezésének formája a tudat különböző szintjein.

Civilizációnk a fogalmi és absztrakt gondolkodás gyümölcse. Ezzel a gondolkodással az ember a valódi világgal nem annyira egyesül, inkább elidegenedik tőle. A fejlődésben egy szörnyű paradoxonhoz jutottunk: saját értelmünkkel egy olyan valóságot hoztunk létre, mely elidegenít bennünket a világ természetes valóságától, elidegenít a saját lényunktől. Ez a paradoxon metafizikai jellegű, vagyis nem magyarázható csupán az érzéki valóság határain belül.

A fejlődés történelmében ez nem mindig volt így. Az ember nem mindig ilyen elmével rendelkezett. Ez ekkor jött létre, amikor Görögországban megszületett a filozófia. Ez nemcsak kulturális, hanem evolúciós tény is volt: az ember akkor *faji metamorfózison* ment keresztül. Már nem egyszer történt ilyen metamorfózis az emberrel, de most ezek a metamorfózisok egyre finomabb jellegűek, és nem kísérik a fiziológiájának, sőt külső kinézetének durva, érzékszervekkel látható változásai. Ezért ezek ma nehezen észrevehetők, ugyanakkor az ember mint faj fejlődése számára a korábbiak megfelelően alapvető jellegűek. Az az értelem zavar bennünket ennek megértésében, amely megszokta, hogy képzeletét extrapolálja a fejlődés összes korszakára. Még az ógörög kultúra ember is annyira különbözött a modern embertől, hogy csak érzékfeletti szellemtudományos kutatások eredményeként sikerült őt megismerni. Abban a kultúrában a fogalmakban gondolkodó emberek létrejötte az emberi agy nagy strukturális változásainak volt köszönhető, amiben régészetiileg lehetetlen meggyőződni. Az ógörög irodalom, például Platón művei azonban tükrözik a görög ember gondolkodásának átlépését a mitológiaiától a fogalmihoz.

Arisztotelész, mint a már új, hozzánk hasonlító típus embere, létrehozta az „organont”, vagyis azt az eszközt, amely lehetővé teszi, hogy szervezeten használjuk a fogalmi gondolkodást. Civilizációnk ennek segítségével épül. Eközben az eszköz és birtokosa egységet képez.

Az ember gondolkodó tevékenysége lehetőséget adott számára, hogy önmagát a világ összes többi részétől elkülönült lényként tapasztalja meg, aki saját individuális önlétét csak saját magának köszönheti. Ez természetesen az evolúció leghatalmasabb vívmánya, ezért Arisztotelész tette kétségtelenül grandiózus.

Ugyanakkor az alacsonyabb „énnek” bármilyen nagy is a jelentősége, csak egy fok a tudatevolúció útján, és ez a fok meglehetősen korlátozott. Gondolkodás közben a gondolatokon kívül semmit sem hozunk létre, míg a kozmikus gondolkodás közvetlenül teremtő: képes *szubsztanciát* teremteni. A fogalmi gondolkodás csak mennyiségi. Képes növelni a tudás mennyiségét, és csak egyfajta tudását, olyat, amely árnyszerű, lényiség nélküli, a dolgok felszínén marad, azok mindig érzékfeletti lényegébe nem tud behatolni. Ez a probléma csak a gondolkodás jellegének *minőségi* változásával oldható meg, amihez meg kell változtatni a *tudat formáját*.

10.

Ha egy ember felnőtté válva gyermeki marad, akkor már nem gyermek van előttünk, hanem egy infantilis felnőtt. Hasonlóképpen áll a dolog az emberi tudat összes formájának fejlődésével. Ha az ember, miután felébred, a nap folyamán úgy viselkedik, mintha aludna, akkor ez nem azt jelenti, hogy a személyiség spirituálisabbá vált. Egyszerűen kissé beteg.

A tudós egzakt tudományok területén való ismereteihez nem szabad egyszerűen hozzáadni pontos ismereteket a művészetről, és úgy vizsgálni azokat, mint az előbbieket. A művészetet át kell élni, megismerésének csak akkor van értelme, ha az képes ezt az átélést erősíteni. Ha pedig az ember átéli a művészetet, akkor ettől megváltozik személyiségének jellege, érzésvilágának és akaratnyilvánításainak egész élete. Mindez teljesen nyilvánvaló, mégis az emberiség nem akar gondolkodni tudatának *minőségi* fejlesztéséről, ami megváltoztatná a tudatformát.

Kantnak igaza van, amikor azt állítja, hogy tudatunknak megvannak a határai. Azok minden

tudatformánál megvannak. *De ha ezek a formák változnak, akkor a határok is változnak.* Erre a teljesen érthető alapelvre épül az Antropozófia ismeretelmélete. Mit tett bele Rudolf Steiner? *Egyesítette azt a világ és az ember evolúciójáról szóló tanítással.* Az evolúció pedig szellemtudományos szemszögből rendkívül sokrétű, összetett, sokféle. És mindez magába foglalja a Szellemtudományt, és mindazt, aminek része a Szellemtudomány, lehet úgy tekinteni, mint egy univerzális ismeretelmélet részét. A fejlődési korszakokról szóló tanítás az egyik rész, a reinkarnációról és a karmáról a másik; jelentős részt ad a világ mitológiája, ha szellemtudományosan tudjuk elemezni; még egy részt ad a lélekről szóló tanítás, a pszichoszófia, stb. Mindaz, amit az Antropozófia tartalmaz, a tudat metamorfózisának leírását tekinti központi témájának.

Éppen az evolúciós ismeretelmélet szemszögeből beszélünk az emberi tudat szintjeinek létezéséről, mely szintek egyrészt lentre, a tudatalattiba visznek, másrészt pedig fentre, a tudatfelettibe, ha kiindulópontnak a nappali éber tudatot vesszük. Ezen a végtelen magasságokba vezető „létrán” (az orosz szentek terminológiájában „лестница”, lajtorja) csak három fokot vizsgálunk meg.

Az első ezek közül az, amellyel az ember Szókratész-Platón-Arisztotelész korszakát megelőzően rendelkezett. Ezt a tudatot *csoporthatásnak* kell hívni. Az ember akkor az istenek teremtményének érezte magát a legmélyebb módon. Az ő kegyelmükből érkeztek hozzájuk a gondolatok is különféle érzékfeletti lények formájában. A fő gondolatok (kategóriák) a fő istenek voltak. A természetről való gondolatok elemi lények sokaságának formájában jelentek meg. Az ember akkor nem tudott magának Ént mondani. Rudolf Steiner így magyarázza: a görögök a fajt, a közösséget, a városállamot úgy tapasztalták meg, mint valami olyat, ami közvetve arról tanúskodik, hogy az mint önálló lény létezik. Az azokkal való kapcsolat elvesztése azzal fenyegette, hogy elveszíti önmagát. Ezért féltek annyira attól, hogy kiűzik őket a városállamból. A görög a saját magasabb Énjét úgy tapasztalta, mint egy álmot, melyben az szellemi magasságokban tartózkodóként tárult fel. Ezt egyfajta csoportelvként tapasztalta, amely – mondjuk így – egy volt az egész városállamra.

Nem mondhatjuk, hogy ezt nehéz megértenünk, hiszen korunk összes kegyetlen diktatúrája ennek a tapasztalatnak a restaurációjára irányul, hogy egyfajta „csoporthatás”, „nép-én” perszonalifikálódik a vezérben vagy az uralkodó pártban, melyet új papok csoportja vezet, és minden embernek, vakon alávetve magát az ő uralmuknak, el kell feledkeznie a saját külön létéről. A görögnek a modern embertől eltérően nem kellett elfeledkeznie az önálló (individuális) létről; akkor még nem volt neki.

Az ember, és vele együtt az egész emberiség fejlődésében a haladás abban és csakis abban áll, hogy az *individuális* tudat modern formájától felemelkedjünk a *tudatfeletti első individuális formájához*. Ennek a formának már a mi korunkban, egyre inkább uralkodó szerepet elfoglalva új civilizációt kell építenie, ehhez pedig először az organonját kell létrehozni. Éppen ebből a célból jött a világba az Antropozófia. Az Antropozófia kimerítő módon rámutat, hogy az ember tudatának régi formája megadott a fejlődéséhez mindent, amit tudott, és további használata nem produktív.

Ilyen jellegű feladatok nem először állnak az ember előtt, és megoldásuk minden alkalommal az élet összes faktorának radikális megváltozásával volt kapcsolatos. És íme most ilyen soron következő változás előtt állunk. És semmi fontosabb nincs, mint ennek a változásnak a megvalósítása. Semmilyen, a múltat meghosszabbító palliatívum nem fog megmenteni bennünket, ha nem kezdjük tenni korunk *legfontosabb dolgát*. A tömegtájékoztatási eszközök naponta közlik a civilizáció összeomlásának újabb és újabb tüneteit. És sehonnan sem hangzik egyetlen egészséges ítélet, egyetlen élő gondolat sem. Mindent halott absztrakció tölt be, melyet csak a legvadabb egoizmus fellobbanásai szakítanak meg. Nem hiába jegyeztük meg, hogy korunk a Római Birodalom hanyatlásának korszakára emlékeztet. Az úgy fejeződött be, az egyik író szellemes megjegyzése alapján, hogy az emberiség azt követően ezer évre abbahagyta a

mosakodást. Igen, abbahagyta, amíg meg nem erősödött a tudat új, értelmi formája, és racionális alapokra nem emelte civilizációnkat. Tanulnunk kell a múlt tapasztalatából.

11.

Ha az antropológiai ismereteket alaposan felhasználva figyelmesebben szemügyre vesszük az ógörög kultúra jellegét, akkor kétségtelenné válik számunkra, hogy mitológiájának gyűjteménye, Homérosz hatalmas alkotása annak a kultúrkorszaknak a valódi organonja, módszertana. Istenalakjait a görögök igazán virtuóz módon használták, a mindennapi, szociális és vallási élet bármely témáján elmélkedve. Számunkra hihetetlenül nehéz ennek a mitológiai gondolkodásnak a lényegébe behatolni. A görögöknek pedig, ahogyan erről Szókratész párbeszédei tanúskodnak, ugyanannyira nehéz volt a fogalmi gondolkodásba behatolni.

A modern emberek számára az ószövetségi civilizáció jellegét még nehezebb megérteni. Ezért a Kereszténységet megelőző történelemről a keresztények egymásnak csak naiv, teljesen exoterikus meséket mondanak, melyeket a materialisták kinevetnek. Az Ószövetség az ősi zsidó civilizáció módszertana volt. Lehetőség nyílik számunkra ezt most megérteni, ha megfigyeljük az un. templomi zsidókat, vagyis a vallási közösségek igaz tagjait, akik mély meggyőződésből vagy akár egy sajátos öröklődés folytán tartoznak oda. Ennek a modern zsidóságnak az életében az Ószövetség a Talmud burkában van jelen, amely egyfajta lengéscsillapító, vagy ha úgy tetszik, „szkafander” szerepet játszik, megőrizve ezt az ősi civilizációt a modern civilizációval való ütközésektől, érintkezésektől. Ez egy egyedülálló jelenség, melyben emberek kiterjedt köre igyekszik rég elmúlt időkben megőrizni magát. Amint világosan számot vetünk ezzel, nyilvánvalóvá válik, mennyire nehéz – nem valamiféle politikai, gazdasági, történelmi vagy más okokból – érintkezésbe kerülni ezzel a jelenséggel. Csak zártságában, izoláltságában tud létezni, hiszen ez mintha nem is földi, hanem a modern kor szemszögéből nézve egy földönkívüli civilizáció lenne. Ezt nem kritikával vagy értékelve mondjuk – az ilyen egyáltalán nem tartozik az antropológiai vizsgálatok feladatai közé – hanem azért, hogy illusztráljuk azt a tényt, hogy bármely civilizációt mennyire teljesen és mindent átható módon megragad a módszertana: a tudatformája, a gondolkodási jellege, az emberi mentalitás jellege és a mindebből eredő tevékenységi jellege.

Vagy vegyük a bolsevizmus civilizációs szándékait. Itt egyfajta utópisztikus, új civilizáció megalkotási kísérlete áll előttünk. És milyen cél állt ennek a tervnek a középpontjában? Egy „új társadalom – a szovjet nép” létrehozása, egy új *etnikai* közösség gondolati – ideológiai – alapokon történő létrehozása. Mít jelent ez? Annak az ősi princípiumnak az elismerését, hogy minden dolognak mértéke az ember. És ha eugenikusan közelítünk a kísérlethez, akkor a Teremtő szerepét helyettesítve nemcsak egy új civilizációt lehet létrehozni, absztrakt módon kigondolt módszertant, például a dialektikus materializmust adva neki, melynek ismeretelméletnek, logikának és cselekvési útmutatónak is kell lennie, hanem egy új népi közösséget, egy új népet is.

A kísérlet valójában nem volt új, hanem csak egy réginek a megismétlése. Benne az vált legfontosabbá, hogy az apró egoisták tömegét – az ő létük megfelel a modern kor tudatjellegének – csoporttudatba hajtsák. ez azonban túlzott módon ellentmondott az evolúció jellegének, és ezért az egoisták ezt a hatalmas kísérletet szerencsére szétverték. Igaz, a „vörös civilizáció” nem halt meg véglegesen. Megmutatta, hogy az emberi egót csak abban az esetben lehet megfojtani, ha ezt egyetemes méretekben végzik. Ilyen értelemben Trockijnak igaza volt. amikor azt tartotta, hogy a bolsevizmus egy elkülönült országban nem győzhet.

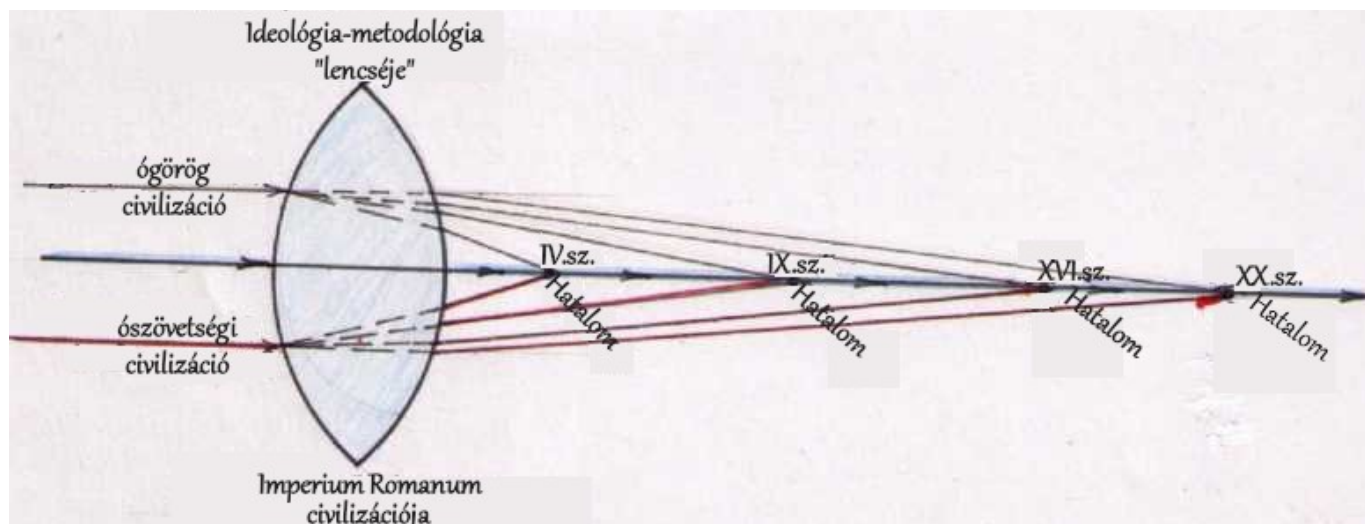
12.

A globalizációs projekt, melyet napjainkban nagy sikerrel és egyre növekvő intenzitással vezetnek be a civilizációba, lényegében nem más, mint a „vörös civilizáció” projektjének világszínpadra való kivezetése, vagyis Trockij álmának megvalósítása. Ez a projekt az egész emberiség sorsává válik, ezért senki számára se lenne felesleges, ha figyelmebben szemügyre venné.

Ez a projekt megfelel az *objektív* világtörvényszerűségnek, vagyis nem teljesen önkényes kitaláció, ez a törvényszerűség ugyanakkor erősen eltorzul. Eredete az ősi civilizációkban gyökerezik, melyeket meg kell érteni. Az ősi Görögország civilizációjában az ember úgy fejlődött, hogy mindig tudta, *mit* kell csinálnia. Az órákulumhelyeken, a misztériumi papoknál, Isten szolgáinál mindig lehetősége volt megkérdezni, mit akarnak a szellemi, isteni lények tőle, ettől vagy attól az emberi közösségtől. Azonban hogy *hogyan* kell az akaratukat megvalósítani – az istenek ezt alapján maguknak az embereknek a belátására bízta, különösen akkor, ha földi, világi dolgokról volt szó. Az ember tanulmányozta az istenek életét, amilyennek a mítoszok azt leírták, és törekedett tükrözni őket. A görögöknek érdekes és sokszínű szociális élete volt. Az emberek építették azt, próbák és hibák útját járva. A különböző területeken hol köztársaság jött létre, hol zsarnokság, hol oligarchia stb. Ez az élet meglehetősen összetett állapot volt, melyben az ember *az isteni determináltság keretein belül szabadnak* érezte magát. Készségesen, mondjuk úgy, saját akaratából követte az istenek akaratát, azt minden esetben helyesnek ismerve el, törekedve a saját akaratává tenni, s ez volt a magasabb fejlődés záloga. Az erkölcs szintén az istenek által lett megszabva. A görögök modern szemszögből erkölcstelenek voltak. Tudták, hogy mit nem engedélyezett tenniük. Ami engedélyezett, az erkölcsös, hiszen az az istenek kedve szerinti dolog. Az engedetlenséget meghatározott szellemi lények, az erinnűszök bosszulták meg. Ők a lelkiismeret-furdalás, lelkiismeret-gyötrelme megfelelői voltak.

Az ősi zsidó civilizációban, melyben elsőként ébredt szociális-földi értelem, az emberek ez alkalommal egy, számukra a legnagyobb Istentől nemcsak azt tudták meg, hogy *mit*, hanem azt is, hogy *hogyan* kell tenni a földön mindent, amihez csak hozzáfognak. Az emberek egy olyan törvényt kaptak, mely azóta és a mai napig is bővül a hozzá adott nagyszámú magyarázattal. A személyiség kialakulása szigorúan szabályozva volt, de eközben a törvény a személyiség *megértésére* apellált. A törvény Istentől eredt, de tovább élt és fejlődött, jobban mondva konkretizálódott a változó élet feltételeihez igazodva. A metodológiai lényege azonban változatlan marad. A tudat azon ősi formájának megőrzéséből áll, mely egyidejűleg csoportos és individuális, melyet a zsidók kortársai sohasem tudtak megérteni. És ez a jelenség valóban rejtélyes. Csak úgy fejthetjük meg, ha számot adunk magunknak arról, hogy itt háromezer év távolából megjelenő civilizációval van dolgunk, mely a mai napig is megmaradt.

Az ősi görögök civilizációja teljesen eltávozott a történelem színpadáról, ezért elemeinek (pl. olimpiai játékok) restaurálási kísérlete pusztán ostobaság, maskarádé. Bennünket azonban az kell, hogy érdekeljen, hogy ez a két civilizáció metamorfizálódott alakjában milyen módon van jelen a modern korban. Amikor történelmi idejük véget ért, a Római Birodalom lépett a történelem előterébe. Az magába olvasztotta mindkét civilizáció úgymond sugarait. És amikor az ő történelmi ideje is véget ért, akkor nem akart lemenni a történelem színpadáról. Az impérium, ha kifejezhetjük így magunkat, egyfajta szociális-vallási-politikai-történelmi lencsévé alakult. Egyetemes római egyházzá válva megváltoztatta öltözetét, de megőrizte a Római Birodalom lényegét, amely az emberiség fölötti hatalom megőrzésében állt.

A keresztényesített Imperium Romanum lencséje oly módon hat, hogy az ősi, az ószövetségi és a hellén civilizáció két említett sugara bizonyos módon *fókuszálódik* minden következő korszakban, de nem evolúciós módon, amikor az egyház azt állítaná magának feladatnak, hogy segítse az egyes ember individuális tudatának soron következő növekedését, az individuális ember felemelkedését Istenhez, hanem a hatalom régi római alapelvének megtartása szempontjából fókuszál. Ehhez pedig arra van szükség, hogy ne engedjék az emberiséget a tudati lélek korába. Ennek a hatalomnak a formája minden történelmi korszakban alkalmazkodik az uralkodó feltételekhez (az egyik korban ez az inkvizíció volt, jelenleg a humanizmus, polkorrektség, a rockzene beengedése a templomokba stb.) de a lényege megmarad ugyanolyannak, mint amilyen a régmúltban volt. Ez civilizációnk egyik fő módszertani összetevője.

13.

A történelmi fejlődés általános áramlatába belépő Kereszténység megtörhetetlen. Ismét megújítja a szellemi világ ősi hatását a földi emberre, csak hogy ez alkalommal nem emberi közösségekről, népekről van szó, hanem emberi *individualitásról*. Habár az emberi individualitás alacsonyabb, földi „énként” formálódott, mégis – igaz csak közvetve, a reflexív gondolkodáson keresztül – eljut hozzá az egyes ember magasabb Énje. Ez legmagasabb kifejeződésében a Világén. Ez maga Krisztus Jézus, vagyis az emberré vált Világén. Krisztus mint Világén az embernek a legmagasabb szabadságot hozza, mellyel ő maga rendelkezik. Ez egy új fejlődés új értelmét képezi. A civilizációk metamorfózisát idézi elő. És *ez a civilizációk metamorfózisainak új alapelve*.

Ugyanakkor, ahogy Rudolf Steiner mondja, a múltból mindig maradnak árnyak. Azok törekszenek behatolni az újba és teljesen magukkal betölteni azt. Erről egyszerűen tudni kell. De ahhoz, hogy az új érvényesülhessen, fel kell ismerni és törvényszerűségeit az életbe bevezetni. Ezek a törvényszerűségek mindig a régi és az új keresztezésében mutatkoznak meg. Ebből valami harmadik születik, szintézis útján, nem pedig tagadás útján. A fejlődésben mindig jelen vannak olyan erők, melyek azt visszahúzzák, és olyan erők, melyek egy rántással egyfajta meghatározatlan jövőbe akarnak kerülni. A szintézis problémája tulajdonképpen a globalizmus problémája is. De globalizmus többféle van. Az egyik az, amelyik nem kívánatos, káros az individuális szabad szellemre, amely ezt a szellemet mind hátrafelé mozgással, mind előreugrásokkal törekszik kiirtani. A valódi globalizmus – az ember individuális magasabb Énjének globalizmusa. Az egyes ember arra hivatott, hogy ugyanolyan naggyá váljon, mint az egész világ, hogy magába foglalja az egész emberiséget. Ez a feladat csak évezredek alatt oldható meg. Ma az a feladatunk, hogy *elkezdjük* a megoldását. És emiatt az egész civilizációnak meg kell újulnia. Azok számára, akik ennek előrsét tudják képezni, úgy a belső életben, mint a szociális életben Pál apostol szavainak kell vezérlővé válnia: „Nem én, hanem Maga Krisztus énbennem”. Ez nem egy vallásos parancsolat, hanem a legfontosabb *módszertani* pozíció.

A felhozott példák segítségével teljesen érthetővé válik számunkra, hogy milyen alapvető jelentőségű a civilizációk módszertana, és milyen széleskörű értelmezést követel attól, aki meg akarja érteni, hogy milyen sok döntő jelentőségű dolog áll vele kapcsolatban. Ezért azt is könnyű megérteni, hogy miért képezi az Antropozófiának is a központi magvát.

14.

Az új embernek a saját dolgai „mijét” és „hogyanját” is saját magának kell meghatároznia. És ehhez csak a tudás nyújt segítséget. Tudás pedig többféle van. Az egyik ahogyan már mondtuk, visszahúz, azt keresi, hogyan lehet a jelenben végtelenül folytatni a már lejárt múltat. Csak nézzük meg, Oroszországban milyen erős szociális-politikai erők állnak ma ezen a pozíción.

A másik fajta tudás azzal csábít (és már egyszer elcsábított), hogy „mindent az alapokig” le kell rombolni, és hogy a világot elfajult, halott absztrakt értelemmel kigondoltak alapján kell felépíteni. Ezek a nem objektív, szűk látókörű tudás formái. Ahhoz, hogy az ember maga meg tudjon erről győződni, az Antropozófia az ember evolúciójának és az egységes érzéki-érzékeletti valóságban való létezésének gigantikus panorámáját tárja elé. Amikor ehhez a valósághoz fordulunk, megrendít bennünket az a gondolat, hogy milyen szűkösségekben, milyen sötét nyílásban élünk, amikor magunkat a materialista világnézettel korlátoztuk. Ezt a panorámát érdemes nemcsak futó tekintettel körbeszaladni, hanem bele is kell élni magunkat, eggyé válni vele, hiszen ez nem más, mint minden egyes ember *örök önéletrajza*. És az ember ennek a saját életrajzának a tanulmányozásából produktív gondolatokat tud meríteni arról, hogy

ebben az inkarnációjában, melynek a további sorsa részévé kell válnia, mit és hogyan tegyen, Ez pedig már nem lehet, hogy ne érdekelje az embert.

Az Antropozófia elmagyarázza számunkra, hogy nem a múlt árnyai, kísértetei, hanem a múlt objektív valósága követeli meg a jelenben a metamorfózisait, hogy produktív jövővé váljon. A fejlődés igazi „lencséjévé” nem annak kell válnia, amit az ábrán megmutattunk, nem is a bolsevizmus lencséjének, nem is a liberális-demokratikus globalizmus lencséjének stb. Ez az igazi „lencse” már a Golgotai Misztérium „lencséje”. A Golgotai Misztérium lencséje nem megtöri a fejlődés elmúlt áramlatait, hanem *metamorfizálja* azokat, tökéletesen új, hatalmas értelemmel ellátva őket. És ez a lencse nincsen lerögzítve egy külön történelmi pontban. Habár egy meghatározott történelmi időpontban történt, mégis jelen van a jelen minden pillanatában, nem halott teológiaként, hanem mint élő, aktív, mondhatni csíráképző erő, amely alapelveként átalakítja ezt a pillanatot. Ahhoz, hogy ezt mélyebben megértsük, szükséges megérteni a fejlődés *lemniszkátuszerű* alapelvét.

A lemniszkata a kettős, betekeredő és kitekeredő spirál másik formája. A fejlődés alapelveként ezt a spirált időben úgy egyenes, mint fordított irányú mozgás tölti be, mely metamorfózisok végtelen láncának útján megy végbe. Az evolúcióban előre haladva az ember az evolúció múltját is megváltoztatja, de ezt a témát itt nem fogjuk kifejteni.

Forduljunk ahhoz, ami a fejlődés lemniszkátáját kultúrtörténelmileg betölti. Mindenekelőtt két kultúráramlattal van dolgunk, melyekben találkozott az általános történelmi és kulturális létesülés: az évezredekben keresztül keletről, aztán délről nyugat felé haladó áramlat, és a rejtettebb, Európa kulturális létesülésében magát kevésbé kinyilvánító északi áramlat, amely a nagy népvándorlás idején érkezett Európába germán és szláv törzsek nagy komplexuma formájában.

A déli áramlat a kultúrkorszakok láncában haladva hozta Európába a Kereszténységet. Ez a fő érdeme. A Kereszténység Európába érkezve érintkezett az ősi germán törzsek civilizációinak északi áramlatával, mely keletről jött és tulajdonképpen egész Európát benépesítette, de eközben jelentős részben keveredett az ősi kelta lakossággal és a latin fajjal.

Az északi áramlathoz tartozó civilizációk evolúcióinak módszertana a germán észak erőteljes mitológiájában fejeződik ki. Ez a mitológia előkészítő szerepet játszott ezeknek a déli-nyugati kultúráramlatok által nem érintett törzsek számára a Kereszténység felvételéhez. Most kell, hogy szintézisbe kerüljön – és valóban ez már történik is – az emberiség kulturális és történelmi létesülésének déli és északi áramlata. Az antropozófiai itudás szellemében ezt a kérdést részletesen megtárgyaltuk a „Makrokozmosz és mikrokozmosz” c. művünk 3. kötetében. Most pedig csak azt emeljük ki, hogy korunkban két nézet ütközött egymással e szintézis kapcsán. Közülük az elsőt luciferi-ahrimáni erők inspirálják, a másodikat a Krisztus-impulzus. Az első közülük két tragikus, szörnyű torzulást okozott e két áramlat lényegének megértésében, hiszen Lucifer és Arimán, még ha együtt is lépnek fel, ellenfelek maradnak. Arimáni torzulás volt a bolsevizmus, luciferi a nemzeti szocializmus.

Az e két torzulástól megdöbben, megrázkódtatott és eltompult emberiség szívesen (habár nem mindig) tart a globalizmus programja felé. Azoknak, akik ezt most ellenzik, egyszerűen azt az érvet hozzák fel, mint – engedjük meg magunknak így kifejezni – archoz emelt öklöt: te talán a bolsevista vagy a fasiszta diktatúra felelevenítését akarod? Aki eközben bármit is megért, felkiált: hiszen a globalizmus ugyanazokat a megtévesztési, agymosási formákat stb. hozza magával! Igen, ez valóban így is van.

Itt egy magyarázatot kell beszúrni, és figyelmeztetni az olvasót, hogy ebben a cikkben nem foglalkozunk szociális vagy bármilyen más kritikával, csak törekszünk megérteni (ami sokkal fontosabb, mint a kritika)

a legújabb történelem értelmét és módszertanát. A fejlődés magját minden korban az emberi tudat evolúciója képezi. A fejlődés alapértelme abban áll, hogy az ember individuális tudathoz jusson. Ez az értelme mind a történelemnek, mind a evolúciónak. A történelem: az evolúció formáinak egyike. A történelem során az ember individuális tudathoz, öntudathoz jut, kidolgozva a fogalmi, absztrakt gondolkodást. A továbbiakban magasabb: szemlélődő, imaginatív stb. tudatformákra kell szert tennie.

Éppen e kérdésben jut el a legmagasabb polarizációhoz a megismerés két feljebb említett fajtája. Ez a polarizáció dialektikus: az ellentétek harca és egysége is megvan benne. Az egyik ellentét eközben önmagában is ellentét. Benne egyrészt a luciferi princípiumot, másrészt az arimánit találjuk. Az első nagy ellentét az emberi tudatforma jövőbeli metamorfózisának szemléletében jut egységre. Ennek a metamorfózisnak a szükségszerűségét sőt elkerülhetetlenségét ennek a polarizációnak *minden* része elismeri, csak a luciferi-arimáni rész ezzel kapcsolatos nézete polárisan ellentétes a keresztény, antropozófiai nézettel.

Mutassuk meg egy példán, hogy milyen az első fajta nézet. Idézzünk egy részletet az „Oroszország 2045” „Stratégiai társadalmi mozgalom kiáltványából”. Emögött a kiáltvány mögött mind politikai, mind ideológiai értelemben nagyon jelentős erők állnak. (Ezekről is szó van a fentebb megnevezett könyvben) Ezért nem szabad könnyedén félvállról venni őket. Íme a részletek:

„Az emberiség fogyasztói társadalommá vált és a fejlődés értelmi iránytűinek totális elvesztése határán áll”. (Mindez kétségtelenül így van, ugyanakkor ne siessünk a következtetésekkel.)

„A modern civilizáció az űrállomásaival, atom-tengeralattjáróival, iPhone-jaival és Segway-jeivel nem képes megszabadítani az embert a test fizikai lehetőségeinek korlátaitól, a betegségektől és a haláltól... Úgy véljük, hogy a világnak más ideológiai paradigmára van szüksége. E paradigma keretei közt egy szuperfeladatot kell megfogalmaznunk, mely képes a fejlődés új vektorát megmutatni az egész emberiség számára, és biztosítani a tudományos-technikai forradalom végrehajtását”.

Ez tulajdonképpen kísérlet a civilizáció módszertanának megváltoztatására, de milyen módon? További absztrakt spekulációk útján. És még megígérve a tömegeknek a fizikai létezés meghosszabbítását. És azt, amiről itt szó van, már lényegében végzik is a globalizmus projektjének szerzői. De folytassuk az idézést.

„Úgy véljük, hogy az öregedést sőt a halált is meg lehet és meg is kell szüntetni... [És íme, milyen áron!] Véleményünk szerint nem később, mint 2045-re a mesterséges test ... eléri a forma tökéletességét és az emberinél nem rosszabbul fog kinézni. ...

Nem egyszerűen egy mechanikus projektet javasolunk a mesterséges test létrehozására, hanem egy egész világnézeti, értékrendi és technológiai rendszert, mely segít az embernek intellektuálisan, erkölcsileg (mégis milyen alapon?) fizikailag és szellemileg fejlődnie. ...

A mozgalom fő feladatai: ... Olyan kultúra kialakítása, mely kapcsolatban áll a jövőbeli technikai fejlődéssel, a mesterséges intelligenciával, a multitestűséggel, a halhatatlansággal, a kiborgizációval”.

A legdurvább, már metafizikai materializmusnak ez a lényegét tekintve egészen szörnyű projektje mintha orosz oldalról lenne meghirdetve. De pontosan ugyanezt sugallják a Nyugat oldaláról is. Ez valójában egy globális projekt. Egy népszerű svájci lapban megjelent egy cikk, melynek ez a címe: „A jövőben mindannyian félig gépek leszünk”. A cikkhez adott alcím: „Az USA titkos szolgálatai a jövőbe néznek. Ott kiborgokkal teli világot látnak”. A cikkhez a következő fényképet csatolták:

In Zukunft sind wir alle halbe Maschinen

Vision Technik
macht Menschen
„bessera“

2030 → US-Geheimdienstler blicken in die Zukunft. Sie sehen eine Welt voller Cyborgs.

michael.scharenberg
@ringier.ch

Weltuntergang? Der Rat der US-Geheimdienste NIC glaubt nicht daran. Er schaut schon mal ins Jahr 2030. Und malt uns eine rosige Zukunft aus. Als Cyborgs! Das sind Menschen mit eingepflanzten technischen Hilfsmitteln. **«Technische Hirn-Erweiterungen könnten Gedan-**

kengänge beschleunigen und ein Super-Gedächtnis formen, während winzige Augen-Implantate uns ermöglichen, in völliger Dunkelheit zu sehen», so die Experten. Strenggenommen ist auch ein Mensch mit einem Herzschrittmacher ein Cyborg. Doch die US-Geheimdienstler prognostizieren noch ganz anderes: **«Schnittstellen zwischen**

dem menschlichen Gehirn und leistungsstarken Maschinen und Computern sind denkbar, die uns mit ungeahnten Kräften und Fähigkeiten ausstatten.» Alle vier Jahre erstellen die klügsten Köpfe der US-Geheimdienste einen Bericht unter dem Titel «Global Trends»: die neuste Prognose für die Welt von morgen.

Auch in politischer Sicht. **Die globale Hackordnung soll 2030 so aussehen:** China wird weltweit am meisten Geld verdienen. Trost für die Amerikaner. Sie können laut Bericht mithalten: Nämlich mit ihrem unschlagbaren Power-Mix

aus Wirtschaft, Armee und gesellschaftlichem Treibe-
setting.

Supermensch durch Hirn-Compi-Kombi.

Düster siehts uns Europa aus. Weil zu wenig Löhne der gibt: «**ternde Länder werden immer härter kämpfen müssen, um ihren Lebensstandard zu halten.»**

Ilyen módon látjuk, hogy ez az ember evolúciójára vonatkozó nézet jelentős módszertant tartalmaz, lényegében a materialista természettudomány és ideológiájának egész módszertanát. És a másik: *jelenleg minden mutatott oldal számára a legfontosabb, hogy elismeri az emberi tudatforma **minőségi** változásának elkerülhetetlenségét.*

Jelenleg a világon kevesen vannak, akik nem értenek egyet azzal, hogy a létező civilizációnak lejárt az ideje. A helyzet megmentéséhez új módszertanra van szükség: „paradigma”-váltásra, „a fejlődés új vektorainak” keresésére stb. Ami viszont a legfontosabb: kulcskérdéssé válik a *tudatforma változása*. És ebben a kérdésben csak két alternatíva lehet: vagy felemelkedni a gondolkodás reflexív formájától a szemlélődő gondolkodásmódhoz, ami a következő *evolúciós* lépcsőfokra való emelkedést jelenti, vagy az ember és a „gondolkodó” gép szimbiózisa, a kiborgizáció, ami eltörli az emberi fajt a bolygó felszínéről.

Igaz, itt marad még egy tisztán luciferi alternatíva. Ennek lényege a megállás, a tudományos-technikai fejlődés megakadályozása, és az embernek a csoporttudat egyre archaikusabb formáiba való visszavetése pszichológiai manipuláció és szociális kényszerítés segítségével. Ez az út az emberiséget szintén kozmikus halálhoz vezet.

A kultúrtörténelmi fejlődés új, szellemtudományos módszertana megmutatja annak – a világ és az ember egyetemes evolúciójának törvényeiből fakadó – szükségszerűségét, hogy a jelenlegi anyagi civilizáció egy következő, spirituális civilizációba metamorfizálódjon. Ezen az úton a két kultúráramlat – az északi és a déli – szintézisét kell megvalósítani, majd azt Keletre, a szláv népek világába átvinni. A Goetheanizmus mint a spirituális kultúra jelensége Közép-Európában megérlelődve és az Antropozófia által egy új magasságra emelve ennek a szintézisnek az alapjává kell hogy váljon. Elsődlegesen Közép-Európa feladata, hogy fejlessze. Itt találkozunk az Atlantisz utáni ötödik gyökérfajunk kultúrkorszakainak két spirálhurokjával. És a fejlődési impulzus nem tud automatikusan átmenni az egyik hurokból a másikba. Itt a lemniszkáta metszéspontjáról van szó. Ebben a pontban a fejlődés a goethei „Halj meg és legyél” princípium alapján megy végbe.

A két kultúráramlatnak ez a metamorfózisa az emberek individuális tudatában zajlik. Az emberek ezt a metamorfózist megvalósítva tulajdonképpen fel is emelkednek a tudat következő, spirituális formájához. Annak alapelvét, ami itt zajlik, a „Makrokozmosz és mikrokozmosz” 3. kötetének egyik rajzában megmutattuk. Időtakarékosság miatt ezt az ábrát itt is megismételjük. A fejlődésnek az ezen az ábrán megmutatott alapelve polárisan ellentétes azzal, amit e cikk első ábráján mutattunk meg.

Ebből (az új) ábrából látjuk, hogy a tudatmetamorfózis úgymond eszközeként az embernek ismeretelméleti lemniszkáta áll rendelkezésére. Ez a lemniszkáta hidat képez a két kultúráramlat szintéziséhez. Ez a szintézis az ember számára elkerülhetetlenné teszi, hogy elsajátítsa a szemlélődő ítélőerőt, melynek fejlesztésében elsőként Goethe szerzett tapasztalatot. De erről még később is beszélünk.

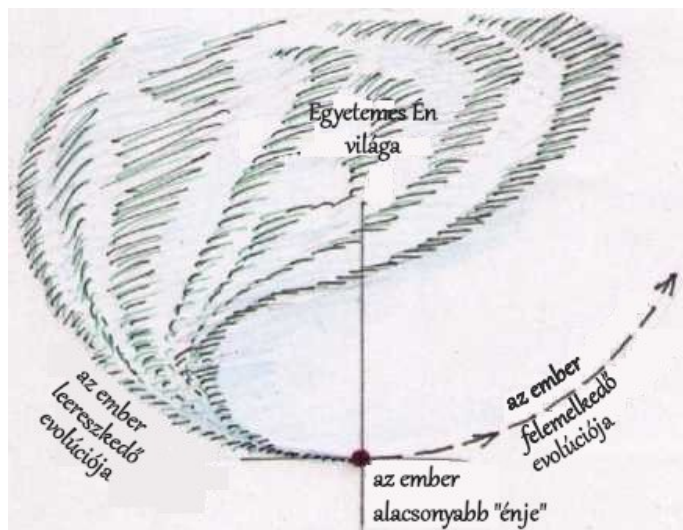
A civilizáció modern krízisének forrásait az Antropozófia a civilizáció genezisének vizsgálatával javasolja feltárni. Az ilyen megközelítés a szellemtudományos megismerés egyik módszertani alapelve. Ezt a vizsgálatot messziről kell kezdeni. És most megmutatjuk, miért van erre szükség.

Az evolúció szempontjából az ember nem túl régen lépett az értelmes ember fokára, azt megelőzően pedig végtelenül hosszan fejlődött, nem volt sem individuális, sem földi éber tudata. Ugyanakkor már a legtávolabbi, még a történelem előtti korokban alakultak azok a bonyolult világtörvényszerűségek, melyek következtében az ember most zsákutcába jutott. És ha ezt most nem tudjuk, akkor könnyű, felületes magyarázatokat fogunk a végtelenségig keresni arra, aminek világszintű jelentősége van. Korábban ilyen lehetőség nem volt. De az Antropozófiának a világba érkezésével mintha egy vonatra kerültünk volna, mely messziről jön és messzire megy; a vonaton már utasok ülnek, és természetes vágy keletkezik bennünk, hogy megkérdezzük őket, honnak, hová és miért utaznak.

Tehát ez a „vonat”, melyre felültünk, egykor a Világmindenség végtelenségéből indult, és további útja annak végtelenségébe veszik. Ez a szellem Világmindensége volt, és benne egy meghatározott pillanattól kezdve megjelent egyfajta szubsztancia, egy szubsztanciális gondolat, elképzelhetetlenül magas tudatformákkal rendelkező legmagasabb hierarchikus lények ideája, hogy a tudatnak még egy formáját létrehozzák. Épp ez a gondolat-szubsztancia volt arra hivatott, hogy emberré váljon. Ez a szubsztancia bevezetődött az evolúcióba, és fokozatosan, nagyon fokozatosan kezdett egyfajta kozmikus felhővé sűrűsödni, összehúzódni, szert tett egy bizonyos nehézségre, és a szellem tengerében mintha leülepedett volna. A mindent átfogó világszellemtől ily módon kezdett elkülönülni, tagadni a benne való mindennek mindennel való áthatottságát (annak a létezésnek ilyen formája van), és ezért mintegy kilöködött a szellem által annak perifériájára, ahol végül anyaggá, vagyis nem szellemmé vált. A tagadásnak ez az útja volt az emberi monád evolúciója is; az anyagi világ minden egyéb része öbelőle vált ki, ő választotta ki magából.

A monád eközben természetesen egyetemes tudattal sem rendelkezett. Ahelyett felébredt benne végül a mai tárgyi, éber tudatunk, melyben „megbízható” módon el vagyunk választva a szellem magasabb tudatától. Akár tetszik nekünk, akár nem, de tény, hogy individuális tudatunk első, földi formája a szellem isteni világával szembehelyezve, tagadva azt és tőle elszakadva lett létrehozva. És a bennünket teremtő istenek ezt akarták. Hiszen ők egy újfajta lény terveztek megteremteni, aki rendelkezik a választás szabadságával, olyan individuális szabadsággal, amilyen csak Magának a Teremtőnek van. A legelső érintkezés ezzel a szabadsággal akkor történik, amikor az alacsonyabb, a fogalmilag gondolkodó „énünket” kezdjük fejleszteni. Ahogy ez megtörtént a kultúrtörténelemben, az anyagi világban való lét elkezdte elveszteni számunkra a jelentőségét. Individualitásokká válva azt a feladatot kapjuk, hogy kezdjünk ismét felemelkedni a szellemhez, kezdjük meg a hatalmas egyesülést a szellemmel, melytől a korszakok során elkülönültünk. Vissza kell térnünk a világ ösztudatába, de nemcsak *individuális*, hanem ez esetben már *superindividuális* lényekként.

A fejlődésnek ezt az alapelvét elképzelhetjük magunknak például egy kehely formájában, melynek bal felében voltunk a múltban, jelenleg eljutottunk a szimmetriatengelyéhez a legalacsonyabb ponton, a továbbiakban pedig csak a felemelkedés áll előttünk.

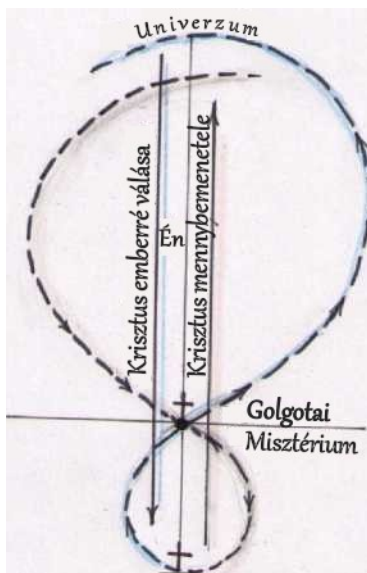

Az általunk vett kehelyforma az egész világfejlődésnek csak egy része. A fejlődés, mint az univerzális Világmindenség szelleme a kehelyben szféraként van mintegy jelen, a kehely pedig a világnak az a perifériája, melyen a szellem az anyagig sűrűsödött. A szellemnek ez az egész szférája egyidejűleg a világmindenség Énjének a világa is – a világ egyetlen Istene. Ez az Én különböző Én-lények – Angyalok, Arkangyalok, stb, egészen a Szeráfokig – seregeiből áll. És mindez fölött, mindezt át is hatva áll a Szentháromság.

Ebben a világban az ember nem tudott rögtön gondolkodó lényként létrejönni. Hosszú ideig hierarchikus lények gondolkodásának tárgya volt. Azok gondolkodtak – természetesen, élő módon, szubsztancionálisan – és ez volt az ember evolúciója. Valamikor azonban neki is el kellett kezdenie gondolkodni. És mivel megteremtése óta arra volt predesztinálva, hogy szabadabbá váljon, és mivel a fejlődése a szellem tagadására épült, ezzel összhangban kellett az individuális gondolkodásának is fejlődnie. A feltételek számára oly módon lettek létrehozva, hogy a szellemi Világmindenség mintegy kifordult a másik oldalra, ott végül is fizikai-érzéki világmindenséggé válva, nem valós világmindenséggé, csak a valós világmindenség tükröződésévé. Ebben a tükröződésben az ember kapott a maga számára egyfajta „kísérleti terepet”, ahol próbák és hibák útját járva megtanulhat gondolkodni. (Nem mondhatjuk, hogy ez ne tükröződne a szellemi Világmindenségre, de az a tükröződése által neki okozott kárt mindig tudja kompenzálni). Ez olyan, mint a fizikai világban, ahol az ember készíti magának a tükört, nem pedig a tükör az embert. A tükrözés pedig az önismeretet szolgálja.

A szellemi Világmindenség a sűrűsödés és a materializáció mértékében határt hozott létre az érzéki és az érzékfeletti világ között. A rajzon ezt a határt feltételesen egy vonal formájában ábrázoltuk, valójában ez a határ minden Én *pontjában* áthalad. Ugyanebben a pontban történik meg a Világmindenség érzéki oldalra való kifordulása is. Ez a kifordulás a tudat metamorfózisa. Az Én-tudat bezárul, következképpen elkülönül, leereszkedik, és ennek következtében a szellemi lét bezárkózik a tükröződésébe. Ezzel együtt a világmindenség Énje is megkapja a tükröződését. Valójában az ember földi, alacsonyabb „énje” ilyen tükröződés. Igen, ez az „én” minden szegénysége, korlátozottsága ellenére is nem más, mint Magának Istennek a hasonlatossága. Ezért is mondja Krisztus: „istenek vagytok”

Ha az ember a fejlődését magára veszi a rajzon ábrázolt lemniszkáta alsó hurokjában, akkor a metszéspontjában, ahogy eléri azt, képes lesz a tudatával, a jövőben pedig az egész lényével kifordulni a szellem oldalára: metamorfózist végrehajtani, azzal ellentétes metamorfózist, melynek köszönhetően az elsődleges individualizáció lehetőségéhez jutott.

Az ilyen „kifordulás” feladatát a múltban a Misztériumokban kevesek teljesítették. Most ez általános emberi feladattá vált. Ennek a feladatnak a megoldásától függ a civilizációnk sorsa is. Arról, hogy hogyan kell megoldani, az evolúcióról szóló antropológiai tanításban, továbbá az ismeretelméletben és a beavatási tudományban van szó. Ezeket tanulmányozni kell, aztán valamit kezdeni kell önmagunkkal, hogy részeseivé váljunk ennek a tudásnak.

Ha ismét megkérdezzük magunkat: akkor miben áll az emberi létezés értelme, úgy válaszként ezt kell mondani: a földi létben az embernek a szellemi hazájába való visszatérésében áll, amihez hidat kell emelni a földi alacsonyabb „éntől” a saját magasabb Énhez; a magasabb Énben áll az emberi létezés igazi értelme, és hogy erről a magasabb Énről beszéljünk, sokat meg kell tudnunk erről a létezésről. A csecsemőnél az élet értelme abban áll, hogy szívja az anyai mellet, a fiatalembernél – hogy megismerje a világot, melybe ő mint cselekvő tartozik. Később jutnak el hozzánk a magasabb értelmek. Azokat elmagyarázni a csecsemőnek nem lehet, az ifjúnak pedig nagyon nehéz. Fel kell nőni, fejlődni, bölcsébbé válni. Akkor minden érthetővé válik. Az Antropológia szokatlanul lerövidíti ezt az utat, felgyorsítja a rajta való haladást.

16.

Az emberiség evolúciójának kifordulása a szellemi oldalról a fizikai-érzéki oldalra egy meghatározott rizikóval járt. Ez az egész Világmindenségre kiterjedő rizikó volt. Hiszen egy olyan világlemniszkáta jött létre, melynek alsó része az istenek számára egy bizonyos megismerhetetlenbe távozott, hiszen az Istenek nem tudnak belépni a nemlét, vagyis az anyag világába. Ezt a szférát lemaradt hierarchikus lények tevékenysége tartotta a világ létében, akik bizonyos értelemben az anyag szellemeivé váltak. Létrejött az anyagi világmindenség, a lemniszkáta alsó hurokja egy olyan tendenciát kapott, hogy mindörökké elszakad a felsőtől, sőt, hogy a felső hurkot is megváltoztatja, lerántja a saját szférájába, megváltoztatja a fejlődés alapvető törvényét. A helyzetet Krisztus Tette mentette meg. A földre jöve és emberré válva ő lett az egész világlemniszkáta Régenese. A máslet az istenek, a Hierarchiák tudatába lépett.

Helyesebben azt mondhatjuk, hogy Krisztusnak köszönhetően a világunk, a földi ember szert tett a megváltás lehetőségére. De a megváltás csak magának az embernek a közreműködése által tud megvalósulni. Ezért folyik a világon a harc az emberért. Az anyag lemaradt régensei törekszenek saját maguknak megszerezni őt, hiszen nélküle az ő létezésük is értelmét veszti. Az isteni lények mindig készek

az ember segítségére jönni, de csak akkor, ha az ember hívja őket. Őket hívni pedig nem tetszőleges módon lehet, hanem magunkat összhangba hozva a szellemhez való felemelkedés általános feladatával.

Ilyen módon egy rendkívül bonyolult folyamattal van dolgunk. És ha ez a feladat valakinek nem tetszik, akkor más szellemek jönnek a segítségére, akik mindent rendkívül egyszerű formában tüntetnek fel, de ez a vesztéhez vezet.

Ahhoz, hogy az ilyen újfajta lények legösszetettebb fejlődési folyamata meg tudjon a Világmindenségben valósulni, és az arra hivatottak szabad szellemé válhassanak, az isteni Hierarchiák összes fajtájának három részre kellett oszlani, melyek közül az egyik a fejlődést lentre, az anyagba húzta, a másik hátra, a múltba, vagyis vissza a szellemi múltba, zavarva a materializációt, és csak a harmadik rész maradt hű az isteni szándékhoz. Mindez állandóan megjelenik a mindennapi életünknek még a részleteiben is. Ezért az értő számára az életben nincsenek részletek. A legtriviálisabb tevékenységben is megmutatkozik a kozmikus jelentősége.

Összességében azonban olyan szellemi lények gigantikus áramlatával van dolgunk, akik nem akarnak felemelkedni. Ők a világlemniszkáta metszéspontjában egy másik irányt akarnak adni az evolúciónak, ezt a lemniszkátát a magasabb világtól való további leváláshoz akarják vezetni. Ilyen módon meg akarják szüntetni a világ egész múltbeli evolúcióját, és egy újat, egy sajátot, egy *arimánit* kezdeni, ahol az ember számára fejlődésének mai modern fokán egyszerűen nincsen hely. Ott csak mint egy kiindulási „agyagra” van rá szükség, teljesen más formák számára. Éppen azon az úton vár rá a kiborgizáció, éppen oda akarja őt taszítani a jelenlegi globalizációs folyamat.

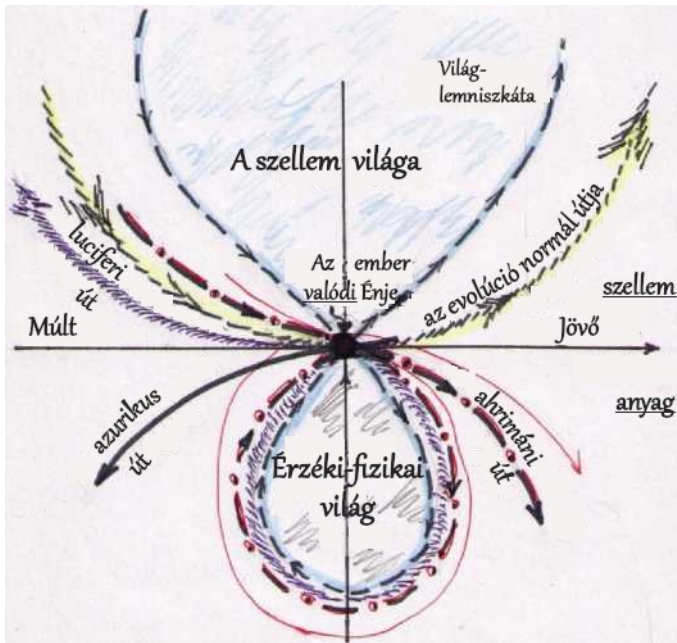
Az arimánin kívül létezik még a normál evolúciótól való eltérésnek a luciferi útja is. Ez a világ elutasításából, az annak dolgaiból való részvétel elutasításából áll, az egyoldalú idealizációból, abból a törekvésből, hogy mindenben csak a múltra apelláljunk. Ez az út visszafordítja az embert egy kozmikus csecsemőkorba, melyben azt kockáztatja, hogy egyszerűen felolvad, elveszíti saját létezését.

Még egy útja van annak, hogy az emberiség a nemlét szakadékába süppedjen. Erre az útra a normális evolúciónak ellenálló szellemek még egy másik fajtája: az azurikus szellemek törekszenek őt vezetni. Ők az arimáni és luciferi lények egyfajta szintézisét akarják megvalósítani, vagyis az evolúciót egyidejűleg lentre és visszafelé irányítani. Ezek a szellemek, ahogy Rudolf Steiner mondja, különösen az emberi Ént támadják, beleértve természetesen az alacsonyabb „ént” is. Ehhez az embereket tömeges, értelmetlen szenvedélykitörésekbe vonják, olyanokba, amilyenek a stadionokban, a rock-koncerteken zajlanak; ugyancsak ők azok, akik a szexuális forradalom inspirálói, annak minden kifinomult perverziójában, anomáliájában. Hogy e lények sikere milyen hatalmas a világon, mindenki szabadon meg tudja ítélni.

Hogy a vizsgálatunkat szemléletesebbé tegyük, forduljunk ismét egy ábrához. Ezen az ábrán a világlemniszkátát a lényegében egyedüli helyes fejlődési úttól való elhajlás összes felsorolt fajtájával kapcsolatba állítva látjuk. A helyes fejlődési úton az ember egyre szorosabb viszonyba kerül Krisztus Golgotai tettével, Krisztuson keresztül pedig a saját magasabb Énjével.

A modern embernek, hogy szabadsághoz jusson, mindezen a bonyolult, kifinomult csábításon és megpróbáltatáson át kell haladnia és ki kell bírnia, nem szabad megtörnie. Ehhez minden dologban helyes választást kell tennie, ehhez pedig meg kell a dolgokat *ismernie*. Ennek a választásnak az egész gigantikus összetettsége, feszültsége nem könnyű teherként nehezedik az emberi lélekre. És ettől a választástól függ a civilizáció sorsa. És ez magyarázza a civilizációban növekvő krízist. Az individuális ember összes fejlődési alapelvének radikális változáson kell átmennie. Az embernek egy *faji metamorfózison* kell átmennie, ami megváltoztatja a tudatformáját, de *nem kiborgizációs* módon, hanem *spiritualizálódás* útján.

Ezt a metamorfózist a világmetamorfózis törvényei szerint kell megvalósítani. Ezért ennek a metamorfózisnak az eszköze szintén a lemniszkáta, de

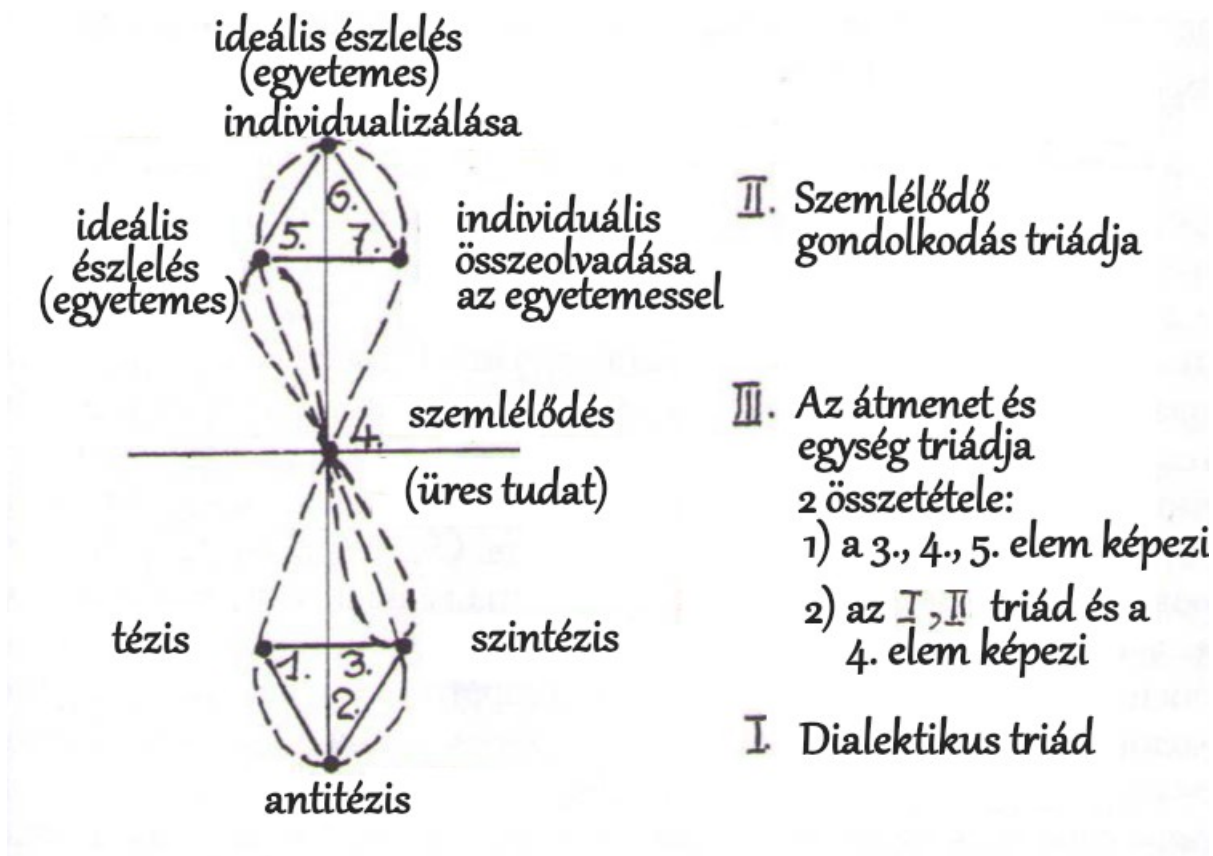
mikrokozmosz, ismeretelméleti, ahogyan már korábban megneveztük.

Rudolf Steiner megalkotta az életnek és a megismerésnek az egységes módszertanát. Ennek alapeleme vagy központi eleme a megismerő ember: a szociális viszonyoknak, saját sorsának, a civilizációnak, a kultúrának, a történelemnek a teremtője. Magában az emberben a fő mag a tudatának formája. Ha ez a forma változik, változik az egész másodlagos, az ember által teremtett valóság is. Kétségtelenül van fordított hatás is: a valóság hatása a szubjektumára, de ha az embernél jelen van a gondolkodó tudat, az alacsonyabb „én”, akkor ebben a kölcsönhatásban az ő szerepe az elsődleges.

A modern ember az elmúlt evolúció gyümölcse. És mint ilyen, az egész evolúciót hordozza magában. A módszert is hordozza magában, melynek segítségével végbement az evolúciója. De ez a Világmindenség evolúciójának a módszere is volt. Most ezt a módszer szubjektivizálódik az emberben. Bizonyos módon az individuális tudatában helyezkedik el, és kezdeményezésére működésbe hozható.

A világfejlődés módszere lemniszkátyszerű. És ez a fejlődési alapelv a dialektika útján jut az individuális tudatba. A dialektikus gondolkodásban az embernek lehetősége van az egész érzéki-fizikai valóságot megragadni. Ez pedig a világlemniszkáta alsó hurokja. Az ebből az alsó hurokból a felsőbe vezető út: az absztrakt gondolkodástól a szemlélődő, imaginatív stb., vagyis az élő gondolkodáshoz vezető út, az individuális belépés útja az érzékfeletti valóságba, ami a mi korunkban objektív szükségszerűséggé vált emberek sokasága, és nem a kiválasztottak számára.

Ebben a felső hurokban az ember ugyanazzal a dialektikus triáddal találkozunk, de már metamorfizálódott alakban. Mint a gondolkodás eszköze, ez a triád lehetővé teszi az érzékfeletti világgal, a valós szellemi gondolkodással való érintkezést, nem megszakítva a kapcsolatot a reflexióval, aminek köszönhetően megmarad a személyiség stabil állapota. Áttérve a lemniszkáta dialektikus hurokjából a szemlélődőbe, a dialektika alapelvét a létező szférájába visszük. Tisztán elméletileg itt természetesen elég bonyolult vizsgálatok merülnek fel. De azok jórészt az olyanok számára fontosak, akik az új tudatformát a tudat létesülésének egész múltbéli tapasztalatából kiindulva akarják megérteni. A feladatot jelentős mértékben könnyíteni lehet, ha élünk ezen ismeretelméleti lemniszkáta elemeinek és a vele való munka jellegének nagyon részletes leírásaival, és a metodológiai műveink fő kérdését éppen ezek képezik. Mindezt itt megismételni nincsen semmi értelme. A cikk lezárásaként egyszerűen megmutatjuk ennek a lemniszkátának a könyveinkből vett rajzát.

[Az orosz szövegben az ábrán a II. és III. számok bizonyára felcserélődtek, javítottam a szerintem helyes sorrendre, ford.megj.]

Nehéz megmondanunk, hogy ez a népszerű bevezetés a módszertanba mennyire képes valóban megkönnyíteni annak a feladatát, aki el akarja sajátítani. Valakinek bizonyára segíteni fog. Ezen dolgozni kell. És az ilyen munkában egyfajta vezérszínvonal lehet az antropozófiai módszertan kulcseszméjének megértése, hogy az ismeretelméleti lemniszkáta az egész *Univerzum* evolúciós lemniszkátájának a mikrokozmosz képe, formája. Ez valóban egy aranykulcs az Égi Birodalomtól, mellyel meg akarják ajándékozni az istenek az embert az antropozófiai szellemi megismerés segítségével.

És még egy dolog, amit számításba kell venni: az olyan ember, aki találkozik az Antropozófiával, annak módszertanával, az organonjával, egy új világ kezdetével találkozik, amely a létezőnél sokkal gazdagabb, az individuális fejlődés lehetőségeivel gazdagabb. Az ilyen találkozások nehezek, de azok ihletet adnak, lelkesítenek, hiszen itt minden egyes ember saját sorsáról van szó.

<http://anthroposophie-methodologie.org/wp-content/uploads/2014/03/Article-2-Г.А.-Бондарев.pdf>

Fordította: Rákos Éva